PERSPECTIVE

DEMOCRACY AND HUMAN RIGHTS

CERĪGA STABILITĀTE VAI DUSMĪGA PRASĪBA PĒC PĀRMAIŅĀM:

ko vēsta Latvijas 2022. gada Saeimas vēlēšanas?

Iveta Kažoka
Rīga, 2022. gada decembris

Latvijas pilsoņi 2022. gada otrajā pusē dzīvoja ļoti atšķirīgās emocionālās un informatīvās vidēs. Vienā dominēja vēlme pēc stabilitātes, otrā – trauksme un aizvainojums, trešā – vēlme pēc pārmaiņām. Šīs konkurējošās vēlmes noteica vēlēšanu rezultātus, palielinot pārstāvniecību iepriekšējās valdības vadošajai partijai, bet vienlaikus ļaujot parlamentā ienākt vairākām jaunām partijām.

Vēlētāju aptauja liecina par dziļu Latvijas sabiedrības polarizāciju, kur tās pamatlīnijas ir lingvistiskas (ģimenes valoda) un sociālas (ienākumu līmenis).

Pirmo reizi pēc ilgiem gadiem pamatīgi sadalījās Latvijas krievvalodīgo pilsoņu balsis – tās pamatā tika atdotas astoņām dažādām partijām. 2022. gada vēlēšanās iepriekšējo četru vēlēšanu uzvarētājs "Saskaņa" nespēja pārvarēt 5 % barjeru. Tā galvenie iemesli: daudz intensīvāka konkurence, vāja priekšvēlēšanu kampaņa sociālajos tīklos, kā arī krieviski runājošo Latvijas iedzīvotāju vēlme balsot par pārmaiņām.

Dažādu Latvijas iedzīvotāju grupu viedokļu atšķirības par tās apdraudētību, aizvainojumu uz valsti, valsts amatpersonu korumpētības līmeni liecina par sašķeltu sabiedrību. Ir milzīgā etniskā atšķirība vērtējumos par to, vai Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savu viedokli par politiku. Šādai iespējai tic 61% latviski runājošo pilsoņu, kamēr starp krieviski runājošajiem cilvēkiem tam piekrīt tikai 23%.

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

DEMOCRACY AND HUMAN RIGHTS

CERĪGA STABILITĀTE VAI DUSMĪGA PRASĪBA PĒC PĀRMAIŅĀM:

ko vēsta Latvijas 2022. gada Saeimas vēlēšanas?

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumu saraksts 4

Galveno secinājumu apkopojums 5

Ievads 7

1. Par ko liecina 14. Saeimas vēlēšanu rezultāti? 8
    1.1. Vēlētāji strauji maina savus vēlēšanu paradumus… atkal 8
    1.2. Līdzīgi kā 2018. gadā – vēlētāji gala izvēli veic vēlu 8
    1.3. Izvēle vienkāršāka šķita latviski runājošajiem pilsoņiem 11
    1.4. Vēlētāju lēmumu pieņemšanas kritēriji 11
    1.5. Vēlētājiem svarīgākie jautājumi, tēmas 12
    1.6. Partiju vēlētāju portreti 13
    1.7. Etniski un sociāli iezīmētais balsojums 14

2. Emocionālais un attieksmju fons pirms vēlēšanām 17
    2.1. Emocionālais fonds – dažiem dominē trauksme, citiem – cerība 17
    2.2. Polarizētās attieksmes 17

3. Kampaņas metodes 19

4. Realizētais un nerealizētais vēlēšanu iespēju potenciāls 21
    4.1. Par ko būtu nobalsojuši vēlētāji, kuri 2022. gada 1. oktobra vēlēšanās nepiedalījās? 21
    4.2. Papildus vēlētāju piesaistes iespējas no citām partijām, vēlētāju zaudēšanas risks 22

5. Partiju vēlētāju savstarpējā nepatika – vēlamās un nevēlamās koalīcijas 23

6. Galvenie iemesli "Saskaņas" vājajiem rezultātiem vēlēšanās 24

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

A/P!	Partiju apvienība "Attīstībai/Par!"
AS	Partiju apvienība "APVIENOTAIS SARAKSTS – Latvijas Zaļā partija, Latvijas Reģionu Apvienība, Liepājas partija"
JV	Partiju apvienība "Jaunā VIENOTĪBA"
K	Partija "Konservatīvie"
KK	Partija "KATRAM UN KATRAI"
LKS	Partija "Latvijas Krievu savienība"
LPV	Partija "LATVIJA PIRMAJĀ VIETĀ"
NA	Nacionālā apvienība "Visu Latvijai!"–"Tēvzemei un Brīvībai/LNNK"
PRO	Partija "PROGRESĪVIE"
S!	Politiskā partija "Stabilitātei!"
Saskaņa	Sociāldemokrātiskā partija "Saskaņa"
SV	Partija "SUVERĒNĀ VARA"
ZZS	Partiju apvienība "Zaļo un Zemnieku savienība"

GALVENO SECINĀJUMU APKOPOJUMS

- Par **augstu vēlēšanu turbulenci liecina** tas, ka nedēļu pirms vēlēšanām aptuveni 45% pilsoņu vēl nebija pieņēmuši gala lēmumu, par ko balsot. Šajās vēlēšanās vēla izvēle raksturoja gan tos pilsoņus, kuri ģimenē sarunājas latviešu valodā, gan tos, kuri krieviski. Pirms četriem gadiem krieviski runājošie pilsoņi ievērojami agrāk veica savu vēlēšanu gala izvēli.

- Šajās vēlēšanās **grūtības atrast sev piemērotu partiju** vienlīdz skāra gan latviešus, gan krieviski runājošos pilsoņus. Pirms četriem gadiem krieviski runājošajiem pilsoņiem vēlēšanu izvēle šķita daudz vienkāršāka. "Jaunās Vienotības" vēlētāji savu izvēli visbiežāk atzina par vienkāršu. Vissarežģītāk bijis izvēlēties "Suverēnās varas" vēlētājiem.

- 2022. gada vēlēšanās **stabilitāti, līdzšinējo kursu** vēlētāju acīs pārstāvēja trīs partijas: "Jaunā Vienotība", Nacionālā apvienība un "Konservatīvie". "Jaunās Vienotības" vēlētāju acīs pats svarīgākais kritērijs bija spēja šai partijai uzticēt vadīt valsti krīzē (76% no JV vēlētājiem to izvēlējušies kā svarīgāko kritēriju). Nacionālās apvienības vēlētājiem īpaši svarīga šķita šīs partijas iestāšanās par konkrētiem, viņu interesēm svarīgiem jautājumiem. Septiņas partijas vēlētāju acīs **reprezentēja līdzšinējai varai alternatīvu kursu**: "Stabilitātei!", "Latvija pirmajā vietā", "Progresīvie", "Saskaņa", "Katram un katrai", "Latvijas Krievu savienība", "Suverēnā vara". ZZS un "Apvienotā saraksta" vēlētāji augstāk vērtēja šīs partijas kā potenciālos krīzes pārvarētājus, zemāk – kā alternatīvā kursa piedāvātājus.

- Pusotru mēnesi pirms 2022. gada vēlēšanām Latvijas vēlētājus īpaši intensīvi interesēja **divi jautājumi bloki**: 1) inflācija, cenu pieaugums un 2) partiju attieksme pret Krieviju un karu Ukrainā. Liela daļa vēlētāju arī norādīja, ka viņus interesē sociālās nevienlīdzības mazināšana.

- Ievērojamas **etniskas atšķirības vērojamas Latvijas pilsoņu atbildēs** par to, cik nozīmīga viņu vēlēšanu izvēlē ir partiju attieksme pret Krieviju un karu Ukrainā, palīdzību Ukrainas bēgļiem un obligāto militāro dienestu.

- **Jaunākajām paaudzēm vairāk nekā citām vecuma grupām interesēja** Covid-19 ierobežojumu, klimata pārmaiņu mazināšanas, partnerattiecību regulēšanas jautājumi. Paaudžu atšķirības interesē par partnerattiecību regulēšanu ir ļoti spilgtas (šo jautājumu kā svarīgu savā vēlēšanu izvēlē atzīmējuši 70% no pilsoņiem vecuma grupā 18–24, bet tikai 25% no pilsoņiem, kuri vecāki par 45 gadiem).

- **Dažādu partiju atbalstītājus vieno** augstā interese par inflāciju un sociālās nevienlīdzības mazināšanu.

- 2022. gada augustā iepriekš augstā **interese par Covid-19** ierobežojumiem bija stipri kritusi pat tām partijām, kas gada sākumā šos jautājumus izmantoja savu potenciālo vēlētāju mobilizēšanai (piemēram, "Latvija pirmajā vietā", "Katram un katrai").

- 14. Saeimas vēlēšanās Latvijas pilsoņi, kuri ģimenēs sarunājās latviešu un krievu valodā, lielākoties balsoja par atšķirīgām politiskajām partijām. **Partijas, kuras ir populāras gandrīz tikai latviešiem**: "Jaunā Vienotība", Nacionālā apvienība, "Apvienotais saraksts", "Konservatīvie". Latvijas **krieviski runājošie pilsoņi lielākoties balso par** "Stabilitātei!", "Saskaņu", "Latvijas Krievu savienību", "Suverēno varu". 14. Saeimas vēlēšanās pēc ilgāka pārtraukuma ir parādījušās partijas, kuru popularitāte ir līdzīga gan latviešiem, gan krieviski runājošajiem pilsoņiem. Tās ir ZZS un "Progresīvie". Partija "Latvija pirmajā vietā" ir daudz populārāka starp krieviski runājošajiem Latvijas pilsoņiem, taču par šo partiju balso arī ievērojams skaits latviešu.

- Latvijā daļēji pastāv ne tikai etniska, bet arī sociāla partiju segregācija. Vairākas partijas spēj pamatā **uzrunāt vai nu cilvēkus ar augstiem ienākumiem, vai sabiedrības trūcīgāko daļu**. Starp partijām, kuras ir izteikti populāras sabiedrības turīgākajā daļā, jāizceļ "Jaunā Vienotība", "Progresīvie" un partiju apvienība "Attīstībai/Par!" Tikmēr partijas "Stabilitātei!" un ZZS veiksmīgāk piesaista sabiedrības pašas trūcīgākās daļas balsis, ievērojami vājāk uzrunājot turīgākos pilsoņus. Sociāli līdzsvarota vēlētāju bāze 2022. gada vēlēšanās bija "Apvienotajam sarakstam" un partijai "Saskaņa".

- Dažādas Latvijas iedzīvotāju grupas pusotru mēnesi pirms vēlēšanām dzīvoja visai **atšķirīgā emocionālajā vidē. Biežāk izjustā emocija bija trauksme**, taču tā izteikti vairāk bija izplatīta starp krieviski runājošajiem iedzīvotājiem. Krieviski runājošajiem pilsoņiem trauksme nereti kombinējās ar sašutumu. Tikmēr latviski runājošie pilsoņi biežāk izjuta cerību.

- Sabiedriskās domas aptauju dati liecina **par lielu attieksmju polarizāciju Latvijas sabiedrībā**. Salīdzinot ar

2018. gadu, būtiski palielinājusies apdraudētības sajūta, nedaudz mazinājies kopējais pieprasījums pēc pārmaiņām Latvijas politikā, nedaudz palielinājies pilsoņu aizvainojums pret valsti, bet vienlaikus samazinājusies sajūta, ka lielākā daļa Latvijas valsts pārstāvji būtu korumpēti.

- Vēlētāji, **kuri balsojuši par 2019.–2022. gada valdības partijām**, kā arī tām partijām, kuras veido jauno valdību, ar cerībām skatās uz Latvijas nākotni, retāk vēlas izmaiņas, mazāk sajūt apdraudējumu Latvijas valstij, uzskata, ka Latvijā labi funkcionē vārda brīvība. Tikmēr tādi politiskie spēki kā "Stabilitātei!", "Suverēnā vara", "Latvijas Krievu savienība", "Katram un katrai" un "Latvija pirmajā vietā" **spējuši mobilizēt elektorātu, kurš ir vīlies Latvijas politikā**, uzskata Latvijas politisko eliti par korumpētu, jūtas aizvainots un nebrīvs savās izpausmēs. Tie lielākoties ir cilvēki, kuri ģimenē runā krieviski, un cilvēki ar zemiem ienākumiem.

- Dažādu Latvijas iedzīvotāju grupu viedokļu atšķirības par Latvijas apdraudētību, aizvainojumu uz Latvijas valsti, amatpersonu korumpētības uztveri **liecina par sašķeltu sabiedrību**. Īpaši satraucoša ir milzīgā etniskā atšķirība vērtējumos par to, vai Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savu viedokli par politiku. Šādai iespējai tic 61% latviski runājošo pilsoņu, kamēr starp krieviski runājošajiem cilvēkiem tam piekrīt tikai 23%.

- Četru gadu laikā samazinājies tādu vēlētāju skaits, kuri izvēlas sev vēlēšanās piemērotu sarakstu, pamatojoties uz draugu ieteikumiem. Vienlaikus **pieaugusi nozīme partiju un kandidātu aktivitātēm sociālajos tīklos**. No kampaņas metodēm joprojām īpaši liela nozīme ir partiju un kandidātu sniegumam priekšvēlēšanu debatēs, salīdzinoši maza – no tikšanās reizēm ar deputātu kandidātiem klātienē. Draugu, tuvinieku un kolēģu ieteikumi šajās vēlēšanās salīdzinoši biežāk noderēja jauniešiem, kā arī cilvēkiem, kuri ģimenē runā krieviski. Sabiedrībā pazīstamu cilvēku ieteikumiem vairāk uzmanību pievērš vecākās paaudzes. Priekšvēlēšanu debates kā savas vēlēšanu izvēles kritērijs izteikti raksturīgs cilvēkiem ar augstāko izglītību, kā arī latviešu sarunu valodu. Partiju drukātajiem materiāliem lielāku uzmanību pievērš cilvēki ar pamatizglītību.

- **Kandidātu sniegums priekšvēlēšanu debatēs** bija īpaši svarīgs tiem vēlētājiem, kuri vēlējās saglabāt esošo Latvijas politisko kursu, bet atrast kādu alternatīvu līdzšinējai valdībai. Tādēļ sniegums debatēs izrādījās tik nozīmīgs faktors "Progresīvo" un "Apvienotā saraksta" vēlētājiem. Vairākas partijas pamatā savu kampaņu **organizēja caur sociālajiem tīkliem, klātienes tikšanās reizēm ar vēlētājiem un drukāto materiālu izdali** – šīs metodes ir plašākai sabiedrībai, kas nav potenciālie attiecīgās partijas atbalstītāji, grūtāk pamanāmas, tādēļ dažu šo partiju (sevišķi "Stabilitātei!" un "Suverēnā vara") labie rezultāti vēlēšanās šķita negaidīti.

- Jau 2018. gada augusta vidū bija skaidrs, ka vēlētāji pamatā saglabās savu lojalitāti "Jaunajai vienotībai" un "Nacionālajai apvienībai". Tāpat **bija redzams, ka trim iepriekšējās Saeimas partijām radīsies lielas problēmas izturēt daudz asāko šo vēlēšanu konkurenci**. "Attīstībai/Par!" lielu daļu savu 2018. gada vēlētāju jau bija zaudējuši par labu "Jaunajai Vienotībai" un "Progresīvajiem". Tikai neliela daļa "Jaunās konservatīvās" partijas vēlētāju gatavojās šo partiju atbalstīt atkārtoti. Daudzi starplaikā bija kļuvuši par "Jaunās Vienotības" atbalstītājiem. Mazāk nekā 30% 2018. gada partijas "Saskaņa" vēlētāju plānoja atkārtoti balsot par šo partiju.

- **Ja dalība vēlēšanās būtu bijusi obligāta, tad 2022. gadā no tā visvairāk būtu ieguvusi ZZS**, par kuru atdotu savas balsis salīdzinoši daudz uz 2022. gada vēlēšanām neaizgājušo pilsoņu. Citām partijām bija tikai nelielas iespējas uzlabot savu vēlēšanu rezultātu uz pilsoniski pasīvāko vēlētāju rēķina. Līdzīgi kā 2018. gadā, arī šoreiz salīdzinoši biežāk vēlēšanas neapmeklēja jaunieši vecuma grupā 18–24 (lai gan mazāk izteikti nekā 2018. gadā), cilvēki ar zemiem ienākumiem un cilvēki, kuri ģimenē sarunājas krieviski (atšķirība nav liela, tikai dažu procentpunktu apmērā).

- **"Jaunās Vienotības" labais vēlēšanu rezultāts** panākts lielā mērā tādēļ, ka šī partija spēja pārliecināt par sevi balsot vēlētājus, kuri gluži labi varēja nobalsot arī par "Nacionālo apvienību", "Attīstībai/Par", "Progresīvajiem", "Apvienoto sarakstu" un "Konservatīvajiem". "Jaunās Vienotības" vēlētājiem ar atrāvienu svarīgākais vēlēšanu izvēles kritērijs bija vajadzība atrast atbildīgu spēku, kuram uzticēt vadīt valsti krīzē. Tāpat interesanti tas, ka saraksti, kuri orientējās uz krieviski runājošajiem vēlētājiem ("Stabilitātei!", "Saskaņa", "Suverēnā vara", "Latvijas Krievu savienība", "Latvija pirmajā vietā"), ieguva tādu balsu kopskaitu, kas bija tuvs maksimāli iespējamajam.

- Četri Saeimā iekļuvušie saraksti īpašu nepatiku izraisa katrs vismaz 4-6 citu sarakstu vēlētājiem. Šie saraksti ir "Stabilitātei!", "Jaunā Vienotība", "Nacionālā apvienība", "Latvija pirmajā vietā". **Īpaši izteikta ir vairāku partiju vēlētāju nepatika pret partiju apvienību "Jaunā Vienotība"**, kas ir iepriekšējos četrus gadus vadījusi valdību un šobrīd veido jauno valdību. Divas partijas – "Apvienotais saraksts" un "Progresīvie" – citu partiju vēlētājus polarizē tikai nedaudz, proti, nevienas citas partijas atbalstītāju vairākumam nerastos iebildumi pret šo partiju atrašanos valdībā.

IEVADS

2022. gada 1. oktobrī notikušajās Latvijas parlamenta (Saeimas) vēlēšanās piedalījās 19 partiju saraksti. Šāds dalībnieku skaits ir augsts, ņemot vērā to, ka pirms četriem gadiem Saeimas vēlēšanās piedalījās 16 saraksti, pirms astoņiem gadiem – 13 saraksti.

14. Saeimas vēlēšanas notika apstākļos, kad Latvijas sabiedriskajā telpā dominēja informācija par Krievijas iebrukumu Ukrainā un izsludināto mobilizāciju, kad ekonomikā bija vērojama īpaši liela inflācija (jūlijā gada inflācija sasniedza rekordlielumu – 21,5%) un liela neskaidrība ap rudenī un ziemā gaidāmajām apkures cenām.

Vēl pirmsvēlēšanu laikā domnīca "Providus" un Frīdriha Eberta fonds pasūtīja pētījumu centram SKDS realizēt priekšvēlēšanu aptauju, kura tika veikta augusta vidū[1]. Uzreiz pēc vēlēšanām pētījuma centram SKDS tika pasūtīta pēcvēlēšanu aptauja[2], kura tika veikta no 7. līdz 19. oktobrim. Tāpat šis ziņojums pamatojams uz salīdzinājumiem ar 2018. gada pēcvēlēšanu aptauju, ko pētījumu centrs SKDS veica pēc "Providus" un Baltijas Mediju izcilības centra pasūtījuma[3].

Savāktos datus apkopoja un analizēja domnīcas "Providus" analītiķi.

13 saraksti vēlēšanās ieguva vismaz 2% no vēlētāju balsīm (skat. grafiku Nr. 1). Šie saraksti ir īpaši analizēti šajā pārskatā. No šiem 13 sarakstiem septiņi pārvarēja 5% barjeru un iekļuva parlamentā. Pārējie seši saraksti, kuri palika aiz vēlēšanu barjeras, ieguva tiesības nākamajos četros gados saņemt valsts budžeta finansējumu.

Šī pārskata ietvaros dažkārt ar vārdu "partija" tiek apzīmētas arī partiju apvienības – tas attiecas uz tām partiju apvienībām, kuras bija izvirzījušas kopīgu kandidātu sarakstu startam 2022. gada vēlēšanās.

Grafiks Nr. 1.
2022. gada 1. oktobra Saeimas vēlēšanu veiksmīgāko sarakstu iegūtais balsu skaits (procentos, CVK dati)
Saņemto balsu skaits 2018. un 2022. gada vēlēšanās

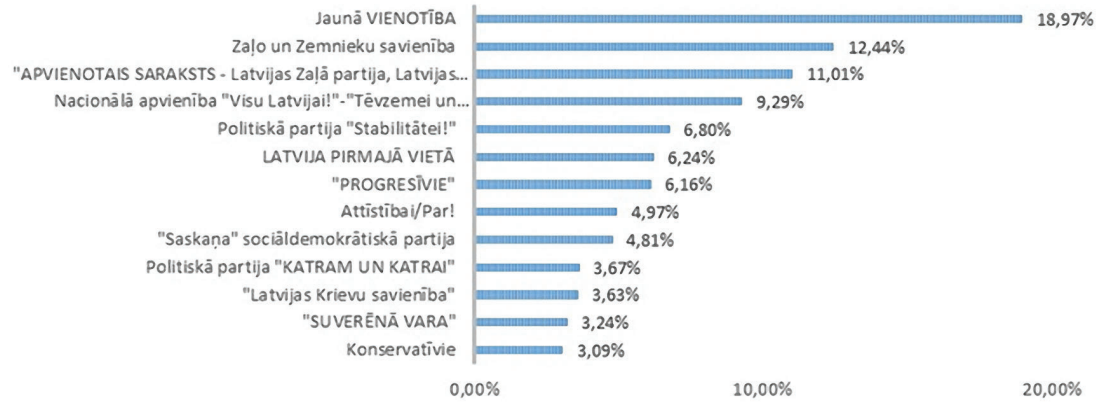

1 Augusta aptaujas tehniskie parametri bija šādi: ģenerālais kopums: Latvijas iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 75 gadiem, plānotās izlases apjoms: 1000 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase), sasniegtās izlases apjoms: 1005 respondenti (t. sk. 947 LR pilsoņi), izlases metode: kvotu izlase, dati tika svērti atbilstoši LR IeM PMLP Iedzīvotāju reģistra datiem 08.02.2022. Respondenti: pētījumu centra SKDS WEB paneļa dalībnieki. Aptaujas veikšanas metode: interneta aptauja (CAWI). Ģeogrāfiskais pārklājums: visa Latvija. Aptaujas veikšanas laiks: 11.08.2022.–16.08.2022.

2 Oktobra aptaujas tehniskie parametri bija šādi: ģenerālais kopums: Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 75 gadiem, plānotās izlases apjoms: 2005 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase), sasniegtās izlases apjoms: 2005 respondenti (t. sk. 1821 LR pilsoņi), izlases metode – stratificētā nejaušā izlase (F2F), kvotu izlase (CAWI). Respondenti (CAWI): pētījuma centra SKDS WEB paneļa dalībnieki. Stratifikācijas pazīmes (F2F) – administratīvi teritoriālā. Aptaujas veikšanas metode – tiešās intervijas dzīvesvietās, interneta aptauja (CAWI). Ģeogrāfiskais pārklājums – visi Latvijas reģioni (128 izlases punkti). Aptaujas veikšanas laiks – no 07.10.2022 līdz 19.10.2022.

3 2018. gada pēcvēlēšanu pētījums "Kas ietekmēja vēlētāju izvēles 2018. gada 6. oktobra vēlēšanās?" pieejams "Providus" mājaslapā https://providus.lv/raksti/parskats-kas-ietekmeja-veletaju-izveles-2018-gada-6-oktobra-velesanas

1. PAR KO LIECINA 14. SAEIMAS VĒLĒŠANU REZULTĀTI?

1.1. VĒLĒTĀJI ATKAL STRAUJI MAINA SAVUS VĒLĒŠANU PARADUMUS

2018. gada parlamenta vēlēšanas liecināja par ekstrēmu turbulenci Latvijas politiskajā vidē, parlamentā ar labiem rezultātiem ienākot trim jaunām politiskajām partijām, kuras kļuva arī par lielākajām partijām pēc dažiem mēnešiem izveidotajā valdībā.

Pavirši raugoties, 2022. gada 1. oktobra vēlēšanu rezultāti varētu liecināt par vēl lielāku politisko satricinājumu (skat. grafiku Nr. 2). Parlamentā neiekļuva partija "Saskaņa", kura bija guvusi lielāko balsu skaitu vairākās iepriekšējās vēlēšanās. Vēl nenonākot līdz vēlēšanām, izira otra lielākā 2018. gada vēlēšanu uzvarētāja – partija KPV LV. Jaunajā parlamentā neiekļuva arī nākamās lielākās partijas, kuras 2018. gadā bija simbolizējušas pārmaiņas: "Konservatīvie" (agrāk – Jaunā Konservatīvā partija) un "Attīstībai/Par!". Saeimā iekļuva četri jauni saraksti – "Apvienotais saraksts", kurš apvienoja vairāku parlamentā jau bijušu partiju biedrus ar dažiem jauniem politiķiem, partija "Stabilitātei!", partija "Latvija pirmajā vietā" un partija "Progresīvie".

Vienlaikus šo pārmaiņu nozīmīgumu mīkstināja tas, ka parlamentā iekļuva divas iepriekšējās valdības "kodolpartijas" – "Jaunā Vienotība" (Latvijas iepriekšējo četru gadu premjerministra Krišjāņa Kariņa partija), kā arī Nacionālā apvienība. Abas šīs partijas ieņem centrālo nozīmi jaunās valdības veidošanas sarunās, tādēļ lielā daļā Latvijas sabiedrības nav radusies sajūta, ka vēlēšanas nesušas pamatīgas pārmaiņas. "Jaunā Vienotība" četru gadu laikā pamatīgi uzlaboja savus rezultātus, no 2018. gadā parlamentā tik tikko iekļuvušas partijas kļūstot par vēlēšanu uzvarētāju.

1.2. LĪDZĪGI KĀ 2018. GADĀ – VĒLĒTĀJI GALA IZVĒLI VEIC VĒLU

Šī gada vēlēšanās tikai neliels vēlētāju īpatsvars mēnesi pirms vēlēšanām droši zināja, par ko balsot, un savu izvēli vēlēšanu kampaņas laikā nemainīja (skat. grafiku Nr. 3). 2018. gada turbulentajās vēlēšanās šāda nenoteiktība bija raksturīga pamatā tiem pilsoņiem, kuri ģimenē sazinās latviski. Šogad arī krieviski runājošie pilsoņi ilgi nezināja, par ko balsot.

Grafiks Nr. 2.
Vēlēšanu sarakstu saņemtais balsu skaits: 2018. gads un 2022. gads (CVK dati)
Saņemto balsu skaits 2018. un 2022. gada vēlēšanās

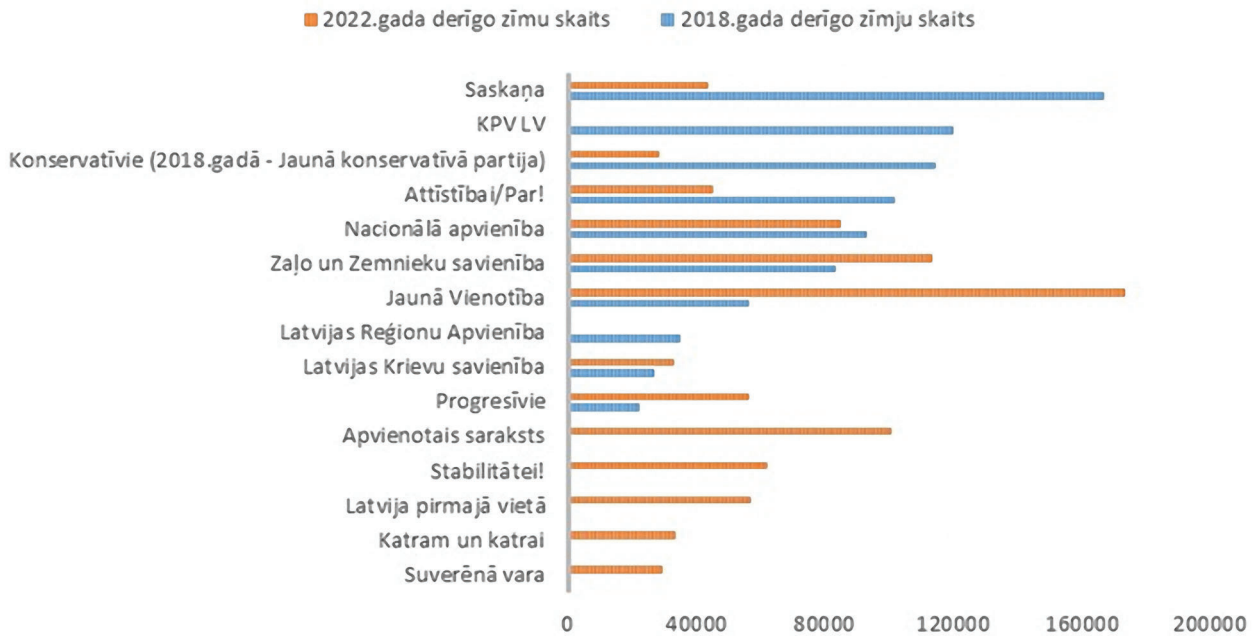

Grafiks Nr. 3.
Vēlētāju procents, kuri bija izlēmuši par sarakstu vismaz mēnesi pirms vēlēšanām
Pieņēma gala lēmumu vismaz mēnesi pirms vēlēšanām

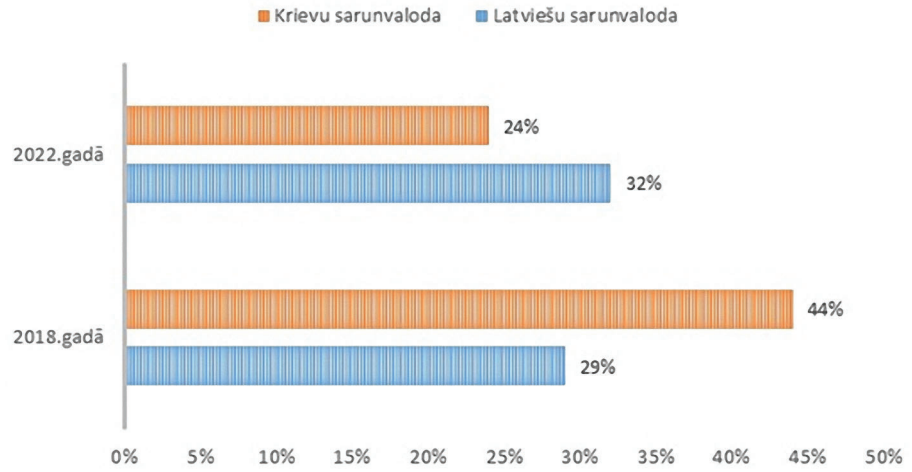

Grafiks Nr. 4.
Vēlētāji, kuri izvēlējās partiju tikai pēdējā kampaņas nedēļā
Pieņēma gala lēmumu pēdējā nedēļā pirms vēlēšanām

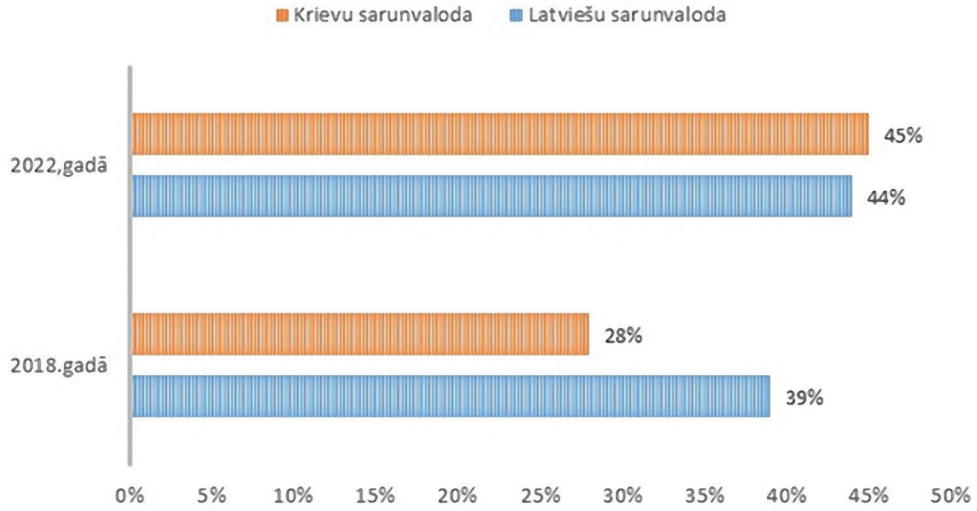

Grafiks Nr. 5.
Vēlēšanu izvēles vienkāršība vai sarežģītība, 2018. un 2022. gads
Cik viegli vai sarežģīti bija izvēlēties, par ko balsot?

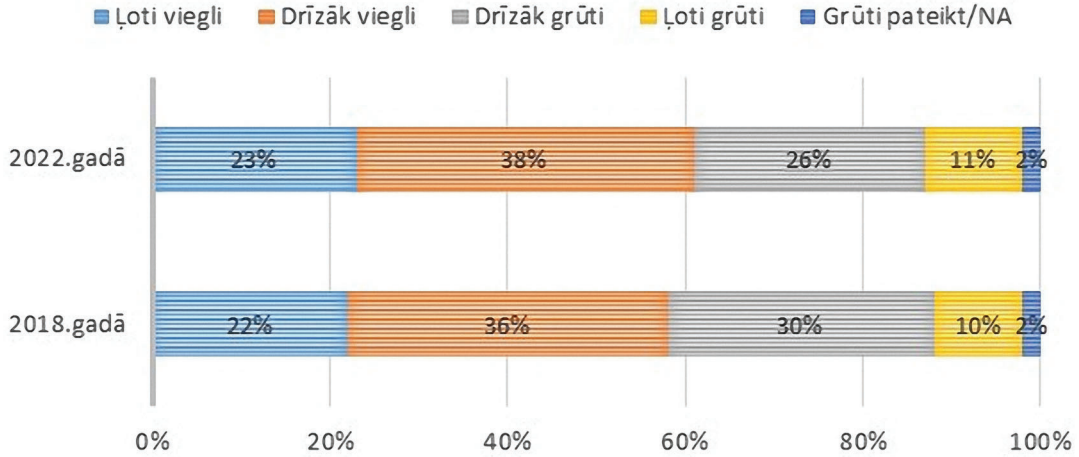

Grafiks Nr. 6.
Pilsoņu īpatsvars, kuriem bija viegli izvēlēties, par ko balsot
Pilsoņi, kiriem bija viegli izvēlēties partiju, par kuru balsot

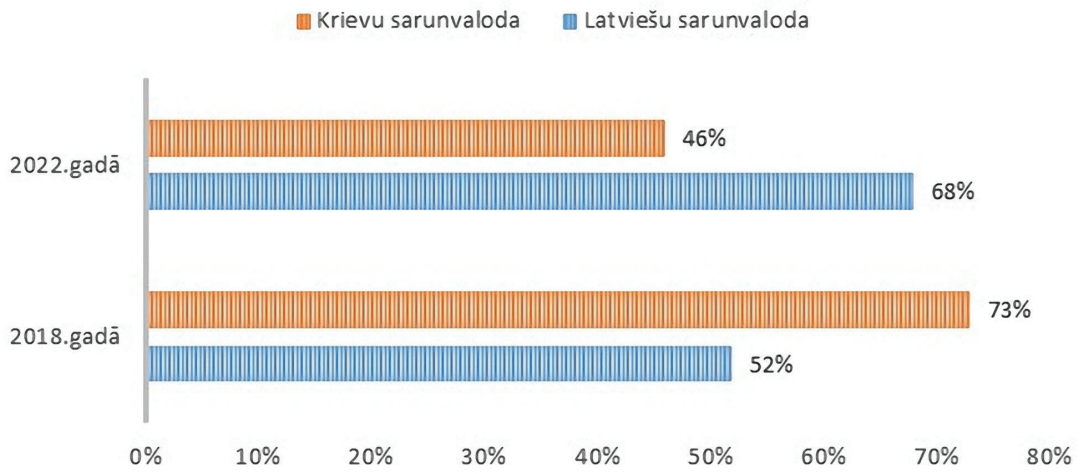

Grafiks Nr. 7.
Vēlēšanu izvēles kritēriji – pirms un pēc vēlēšanām (pēcvēlēšanu aptauja)
Svarīgākie kritēriji, lai pieņemtu lēmumu 2022. gada 1. oktobra vēlēšanās

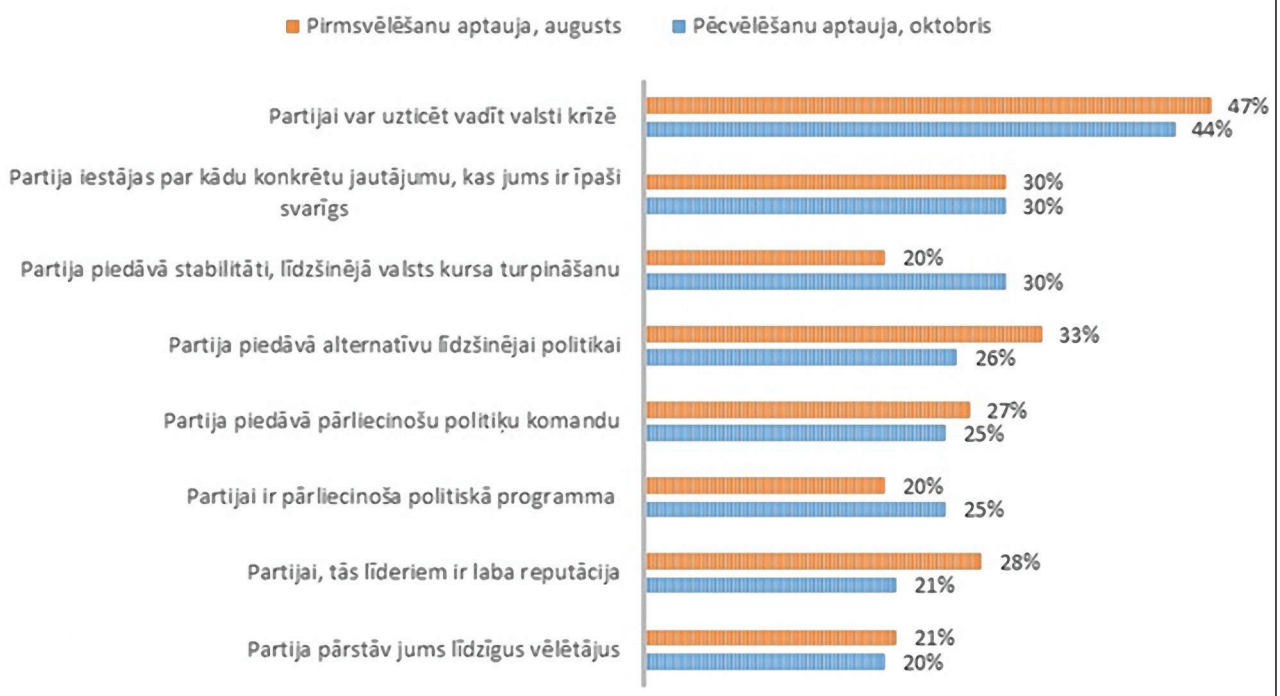

Gandrīz puse visu vēlētāju savu gala izvēli par balsojumu vēlēšanās veica tikai pēdējā kampaņas nedēļā (skat. grafiku Nr. 4). Visbiežāk savu lēmumu pēdējā nedēļā pieņēma "Apvienotā saraksta" vēlētāji (67%), visretāk – Nacionālās apvienības (42%) un "Jaunās Vienotības" (42%) vēlētāji.

1.3. IZVĒLE VIENKĀRŠĀKA ŠĶITA LATVISKI RUNĀJOŠAJIEM PILSOŅIEM

Lai gan Latvijas vēlētāji kopumā vēlēšanu izvēli novērtēja kā drīzāk vienkāršu (grafiks Nr. 5), tomēr, iedziļinoties datos, vērojamas izteiktas etniskas atšķirības. 2018. gadā latviski runājošajiem vēlētājiem bija grūtāk izvēlēties, par ko balsot vēlēšanās, nekā krieviski runājošajiem vēlētājiem (grafiks Nr. 6). 2022. gadā situācija bija pretēja. Tikai 46% krieviski runājošo vēlētāju izvēli uzskatīja par vienkāršu (iepretī 68% latviski runājošajiem vēlētājiem).

"Jaunās Vienotības" vēlētāji savu izvēli visbiežāk atzina par vienkāršu (82%). Vissarežģītāk bijis izvēlēties "Suverēnās varas" vēlētājiem (atbildi "vienkārši" izvēlējās tikai 39% šīs partijas atbalstītāju).

1.4. VĒLĒTĀJU LĒMUMU PIEŅEMŠANAS KRITĒRIJI

Grafiks Nr. 7 rāda, ka divos pēdējos kampaņas mēnešos (augustā, septembrī) vēlētāju lēmumu pieņemšanas kritēriji bija daudz maz konstanti – proti, savstarpēji sacentās divas pamatmotivācijas:

1) motivācija pēc stabilitātes un droša politiskā spēka, kam uzticēt vadīt valsti krīzē;
2) motivācija pēc alternatīva politiskā kursa.

Vēlēšanu norises brīdī bija samazinājusies vēlme pēc alternatīvas, pieaugusi vēlme pēc stabilitātes.

Katram aptaujas respondentam bija iespēja atzīmēt tikai trīs no augstāk redzamajā grafikā pieminētajām astoņām motivācijām. Pētot datus partiju atbalstītāju griezumā, var redzēt, ka dažādu partiju atbalstītājiem svarīgākie vēlēšanu kritēriji atšķīrās. Tabulā Nr. 1 katrai partijai šīs astoņas motivācijas ir sakārtotas prioritārā secībā: no svarīgākās (1) līdz mazsvarīgākajai (8). Tās motivācijas, kuras kā īpaši nozīmīgas atzīmējuši vismaz puse partijas vēlētāju, iekrāsotas zaļā krāsā. Tās motivācijas, kuras atzīmējuši kā svarīgas tikai neliels partijas vēlētāju skaits (20% un mazāk), iekrāsotas dzeltenā krāsā.

Kā redzams, 2022. gada vēlēšanās stabilitāti līdzšinējo kursu vēlētāju acīs pārstāvēja trīs partijas: "Jaunā Vienotība", Nacionālā apvienība un "Konservatīvie". "Jaunās Vienotības" vēlētāju acīs gan pats svarīgākais kritērijs bija spēja šai partijai uzticēt vadīt valsti krīzē (76% no JV vēlētājiem to izvēlējušies kā svarīgāko kritēriju). Nacionālās apvienības vēlētājiem īpaši svarīga šķita šīs partijas iestāšanās par konkrētiem, viņu interesēm svarīgiem jautājumiem (50% no partijas vēlētājiem to atzīmēja kā vienu no svarīgākajiem savas vēlēšanu izvēles kritērijiem).

Septiņas partijas vēlētāju acīs reprezentēja līdzšinējai varai alternatīvu kursu: "Stabilitātei!", "Latvija pirmajā vietā", "Progresīvie", "Saskaņa", "Katram un katrai", "Latvijas Krievu savienība", "Suverēnā vara". Lielākoties šo partiju vēlētājiem šāda motivācija kombinējās ar kādu konkrētu, viņu interesēm svarīgu jautājumu, ko attiecīgā partija pārstāvēja. Izņēmums ir partija "Latvija pirmajā vietā", kur vēlētājiem nozīmīgāka šķita partijas komanda un spēja vadīt valsti krīzē.

ZZS un "Apvienotais saraksts" savu vēlētāju acīs pārstāvēja tādas partijas, kurām krīzes laikā var uzticēt vadīt valsti – šis apsvērums acīmredzot bija balstīts vēlētāju vērtējumā par abu sarakstu piedāvātajām komandām, kas šiem sarakstiem bija otra biežāk pieminētā vēlēšanu izvēles motivācija.

Interesanti, ka divu sarakstu vēlētājiem šajās vēlēšanās tikai ļoti minimāli interesēja šo partiju programmatiskie uzstādījumi – programma un iestāšanās par kādiem konkrētiem, vēlētājus interesējušiem jautājumiem prioritāšu sarakstā nonāca pavisam zemu. Šīs partijas ir "Jaunā Vienotība" un "Apvienotais saraksts".

Tabula Nr. 1
Pēcvēlēšanu aptauja: kritēriji vēlētāju izvēlei sadalīti pa partijām, atbalstītāju prioritārā secībā (1 – biežāk pieminētais; 8 – retāk pieminētais)*

	JV	ZZS	AS	NA	S!	LPV	PRO	A/P	Saskaņa	KK	LKS	SV	Konservatīvie
Partijai var uzticēt vadīt valsti krīzē	1	1	1	3	3	2	5	1	3	4	4	3	1
Partija piedāvā alternatīvu līdzšinējai politikai	8	3, 4	4	8	1	1	2	8	1	2	1	2	8
Partija piedāvā stabilitāti, līdzšinējā valsts kursa turpināšanu	2	6, 7	5	2	5	7	8	4	8	8	8	8	2
Partijai ir pārliecinoša politiskā programma	5	5	6	4	4	4	3	3	4, 5	5	5	5, 6	5
Partija iestājas par kādu konkrētu jautājumu, kas jums ir īpaši svarīgs	7	3, 4	8	1	2	5	1	2	2	1	2, 3	1	3
Partija piedāvā pārliecinošu politiķu komandu	3	2	2	6	7	3	7	5	6	6	6	7	4
Partijai, tās līderiem ir laba reputācija	4	8	3	7	8	6	6	6	7	7	7	5, 6	6
Partija pārstāv jums līdzīgus vēlētājus	6	6, 7	7	5	6	8	4	7	4, 5	3	2, 3	4	7

* Zaļā krāsā iekrāsotas tās ailītes, kur attiecīgo kritēriju izvēlējās puse vai vairāk no attiecīgās partijas vēlētājiem. Dzeltenā krāsā iekrāsotas tās ailītes, kur attiecīgo kritēriju izvēlējās tikai 20% un mazāk procentu no partijas vēlētājiem.

Grafiks Nr. 8.
Vēlētāju vērtējumi par viņiem svarīgām tēmām (pirmsvēlēšanu aptauja)
Cik svarīga partijas pozīcija, izlemjot, par ko balsot (augusta aptauja)?

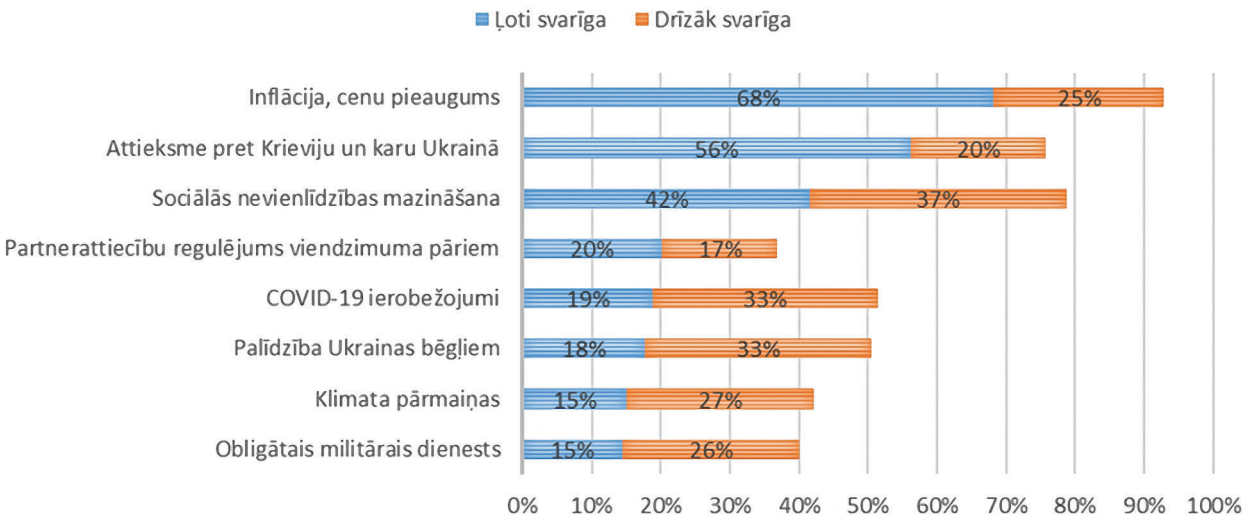

1.5. VĒLĒTĀJIEM SVARĪGĀKIE JAUTĀJUMI, TĒMAS

Kā redzams grafikā Nr. 8, pusotru mēnesi pirms 2022. gada vēlēšanām Latvijas vēlētājus īpaši intensīvi interesēja divi jautājumi bloki: 1) inflācija, cenu pieaugums un 2) partiju attieksme pret Krieviju un karu Ukrainā. Liela daļa vēlētāju arī norādīja, ka viņus interesē sociālās nevienlīdzības mazināšana. Šis gan nekļuva par jautājumu, kura risinājumi tika pēc tam īpaši apspriesti priekšvēlēšanu debatēs.

Vērts atzīmēt, ka augsta interese **par inflāciju** bija vērojama visās demogrāfiskajās grupās, līdzīgi kā par sociālās nevienlīdzības mazināšanu.

Ievērojamas etniskas atšķirības vērojamas atbildēs **par attieksmi pret Krieviju un karu Ukrainā, palīdzību Ukrainas bēgļiem** un **obligāto militāro dienestu** (skat. tabulu Nr. 2).

Dažādu jautājumu svarīguma novērtējums atklāja arī būtiskas paaudžu uzskatu atšķirības. Piemēram, tādas 2022. gada augustā bija **par Covid-19 ierobežojumiem** (lielāka interese jaunākajām paaudzēm). Jaunākajām paaudzēm bija arī izteikti lielāka interese **par klimata pārmaiņu mazināšanu** (67% no respondentiem vecuma grupā 18–24 šo jautājumu uzskatīja par nozīmīgu). **Partnerattiecību regulēšanas** jautājums ir tipisks paaudžu jautājums, kur to kā svarīgu novērtēja 70% no pilsoņiem vecuma grupā 18–24 un tikai aptuveni 25–26% no pilsoņiem, kuri ir vecāki par 45 gadiem. Tāpat šai tēmai lielāku nozīmi piešķir cilvēki ar augstāko izglītību.

Tabula Nr. 3 rāda, ka arī dažādu partiju atbalstītāju vērtējums par tēmu nozīmīgumu atsevišķos gadījumos bija ļoti atšķirīgs. Tas attiecas pirmām kārtām attiecībā uz partiju attieksmi pret Krieviju un karu Ukrainā – šī pozīcija, piemēram, interesēja 100% partijas "Konservatīvie" vēlētājus, bet tikai 26% partijas "Katrai un katram" vēlētājus. Izteikti lielas atšķirības starp Latvijas partiju atbalstītājiem ir arī nozīmē, ko viņi piešķir viendzimuma pāru partnerattiecību regulēšanai (no 82% "Progresīvo" vēlētājiem līdz 15% "Saskaņas" un "Latvijas Krievu savienības" vēlētājiem). Interesanti, ka tikai 26% no partijas "Latvija pirmajā vietā" vēlētājiem šos jautājumus uzskata par nozīmīgiem par spīti tam, ka tie bija ļoti būtiski partijas priekšvēlēšanu kampaņā. Arī attieksme pret palīdzību Ukrainas bēgļiem starp partiju atbalstītājiem ir ļoti atšķirīga.

Dažādu partiju atbalstītājus vieno augstā interese par inflāciju un sociālās nevienlīdzības mazināšanu.

Tabula Nr. 2
Etniskās atšķirības pozīcijās par sabiedriski svarīgiem jautājumiem (pirmsvēlēšanu aptauja)

	Ģimenē sarunājas latviski	Ģimenē sarunājas krievu valodā
Uzskata par svarīgu partiju attieksmi pret Krieviju un karu Ukrainā	86%	56%
Uzskata par svarīgu palīdzību Ukrainas bēgļiem	66%	19%
Uzskata par svarīgu jautājumu obligātā militārā dienesta ieviešanu	47%	27%

Tabulā Nr. 3 var redzēt, ka 2022. gada augustā iepriekš augstā interese par Covid-19 ierobežojumiem bija stipri kritusies pat tām partijām, kas gada sākumā šos jautājumus izmantoja savu potenciālo vēlētāju mobilizēšanai (piemēram, "Latvija pirmajā vietā", "Katram un katrai").

1.6. PARTIJU VĒLĒTĀJU PORTRETI

Jaunā Vienotība. Dzimumu un vecumu ziņā līdzsvarots elektorāts. Ievērojami biežāk nekā vidēji par JV balsoja cilvēki ar augstāko izglītību. Par JV balsoja cilvēki, kuri ģimenē sarunājas latviski, – tikai 5% no apvienības vēlētājiem ir krieviski runājošie. Nepopulāra starp cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, populāra starp cilvēkiem ar vidēji augstiem un augstiem ienākumiem. Līdzsvarota popularitāte visos reģionos, izņemot Latgali (tur zema). Pārstāv gan Rīgas, gan citu pilsētu, gan lauku iedzīvotājus.

ZZS. Dzimumu ziņā sabalansēts elektorāts. Maz pārstāv jauniešus un cilvēkus ar augstāko izglītību. 27% no vēlētājiem ģimenē sazinās krieviski. Proporcionāli vairāk pārstāv iedzīvotājus ar zemiem vai vidēji zemiem ienākumiem, maz – cilvēkus ar augstiem ienākumiem. Populāra pilsētās ārpus Rīgas, kā arī laukos.

Apvienotais saraksts. Dzimumu, vecumu, izglītības līmeņu ziņā sabalansēts elektorāts. 12% no vēlētājiem ģimenē sarunājas krieviski. Starp vēlētājiem – pilsoņi ar visdažādāko ienākumu līmeni. Populāra laukos un pilsētās ārpus Rīgas.

Nacionālā apvienība. Dzimumu ziņā sabalansēts elektorāts, šajās vēlēšanās līdzsvaroti rādītāji arī pēc vecumiem (2018. gadā dominēja vecākās paaudzes). Nedaudz vairāk uzrunā vēlētājus ar augstāko izglītību. Starp vēlētājiem tikai 4% ģimenē sarunājas krieviski. Pārstāv pilsoņus ar dažādiem ienākumu līmeņiem, veiksmīgāk spēj uzrunāt vēlētājus laukos.

Latvija pirmajā vietā. Dzimumu, vecumu, izglītības līmeņu ziņā sabalansēts elektorāts. 60% no vēlētājiem ģimenē sarunājas krieviski. Spēj veiksmīgāk uzrunāt cilvēkus ar vidējiem ienākumiem. Sekmīgāka Rīgā, nevis citās pilsētās vai laukos.

Stabilitātei! Dzimumu un vecumu ziņā sabalansēta partija. Mazāk uzrunā cilvēkus ar augstāko izglītību. 86% no vēlētājiem ģimenēs sazinās krievu valodā. Vairāk pārstāv cilvēkus ar zemiem un vidēji zemiem ienākumiem. Rīgas partija, vienlai-

Tabula Nr. 3
Partiju potenciālo atbalstītāju vērtējums 2022. gada augustā par partiju pozīciju nozīmīgumu (īpatsvars vēlētāju vērtējumiem, ka attiecīgā pozīcija ir "ļoti svarīga" vai "drīzāk svarīga")

	Īpaši svarīgi	Vidēji svarīgi	Mazāk svarīgi/nesvarīgi
Inflācija, cenu pieaugums	Saskaņa (100%); SV (100%); KK (100%); LKS (98%); LPV (97%); Konservatīvie (97%); AS (94%); ZZS (94%); Stabilitātei (93%); JV (92%); Progresīvie (88%); A/P (85%); NA (85%)		
Attieksme pret Krieviju un karu Ukrainā	Konservatīvie (100%); A/P (97%); JV (97%); Progresīvie (94%); NA (93%); SV (91%); AS (90%)	ZZS (68%); LKS (60%); LPV (57%)	Stabilitātei! (40%); Saskaņa (39%); KK (26%)
Sociālās nevienlīdzības mazināšana	KK (94%); Stabilitātei (93%); Saskaņa (91%); Konservatīvie (91%); LKS (85%); Progresīvie (84%); ZZS (83%); SV (82%)	JV (79%); AP (78%); AS (96%); LPV (68%); NA (64%)	
Partnerattiecību regulējums viendzimuma pāriem	Progresīvie (82%)	A/P (59%); SV (55%); JV (52%); NA (44%)	Konservatīvie (40%); Stabilitātei (31%); AS (29%); LPV (26%); ZZS (21%); KK (19%); Saskaņa (15%); LKS (15%)
Covid-19 ierobežojumi		A/P (63%); JV (62%); Progresīvie (59%); Stabilitātei (57%); LPV (55%); SV (55%); NA (52%); ZZS (52%); AS (51%); Konservatīvie (56%)	LKS (37%); Saskaņa (31%); KK (30%)
Palīdzība Ukrainas bēgļiem	JV (87%); Konservatīvie (85%)	A/P (74%); NA (70%); Progresīvie (68%); AS (65%)	ZZS (39%); LPV (22%)I KK (19%); SV (19%); Saskaņa (18%); Stabilitātei (9%); LKS (5%)
Klimata pārmaiņas		A/P (72%); Progresīvie (68%); JV (56%); Konservatīvie (55%); ZZS (47%)	AS (40%); SV (37%); NA (36%); Stabilitātei (34%); Saskaņa (19%); KK (19%); LKS (16%); LPV (12%)
Obligātais militārais dienests		Konservatīvie (69%); A/P (65%); AS (61%); NA (50%); JV (47%); ZZS (42%)	Stabilitātei (37%); Progresīvie (37%); SV (37%); Saskaņa (31%); LPV (21%); LKS (20%); KK (12%)

kus ar redzamu, bet zemāku pārstāvību arī citās pilsētās un laukos.

Progresīvie. Dzimumu un izglītības līmeņu ziņā sabalansēts elektorāts. Partija ir īpaši populāra starp jauniešiem (vecuma grupa 18–34). 27% no vēlētājiem ģimenēs sarunājas krieviski. Veiksmīgāk uzrunā cilvēkus ar vidēji augstiem un augstiem ienākumiem. Rīgas partija, ar redzamu, bet zemāku pārstāvību arī citās pilsētās un laukos.

Attīstībai/Par! Dzimumu ziņā sabalansēts elektorāts. Partija ir īpaši populāra starp jauniešiem (18–34), nepopulāra starp senioriem (64+). 17% no elektorāta ģimenē sarunājas krieviski. Uzrunā cilvēkus ar vidēji augstiem un augstiem ienākumiem. Šajās vēlēšanās (atšķirībā no 2018. gada vēlēšanām) sabalansēts elektorāts pēc apdzīvotas vietas tipa (Rīga, citas pilsētas, lauki – elektorāta profils atbilst vispārējam Latvijas iedzīvotāju dzīvesvietu izvietojumam).

Saskaņa. Dzimumu ziņā sabalansēts elektorāts. Maz uzrunā jauniešus (18–34). Starp vēlētājiem vairāk pilsoņu ar augstāko izglītību. 78% no vēlētājiem ar krievu sarunvalodu ģimenē. Izteikta Rīgas partija, ar redzamu, bet zemāku pārstāvību arī citās pilsētās un laukos.

Katram un katrai. Vecumu ziņā sabalansēts elektorāts, maz uzrunā pašus jaunākos (18–24) un pašus vecākos (64+) vēlētājus. Mazāk populāra starp pilsoņiem ar augstāko izglītību. 29% no vēlētājiem ģimenēs sarunājas krieviski. Partija uzrunā vēlētājus ar dažādiem ienākumiem, vairāk gan ar zemiem un vidējiem. Reģionāli sekmīgāka laukos.

Latvijas Krievu savienība. Elektorāts: vairāk nekā 75% ir vīrieši. Tipiskāko atbalstītāju vecuma grupa: 45–63. Maz vēlētāju ar augstāko izglītību. 90% no vēlētājiem ģimenē runā krieviski. Vēlētājiem zemi un vidēji ienākumi. Popularitāte īpaši augsta Latgalē. Gandrīz nav pārstāvības starp lauku iedzīvotājiem, partija populāra pilsētās.

Suverēnā vara. Elektorāts: izteikti sievietes (69%). Vecuma un izglītības ziņā daudzveidīgs vēlētāju loks. 79% no vēlētājiem ar krievu sarunvalodu ģimenē. Augstāka popularitāte starp cilvēkiem ar zemiem vai vidēji zemiem ienākumiem, nepopulāra starp iedzīvotājiem ar augstiem ienākumiem. Rīgas un citu pilsētu partija.

Konservatīvie. Dzimumu, vecumu, ienākumu ziņā sabalansēts elektorāts. Sekmīgāk spēj uzrunāt pilsoņus ar augstāko izglītību. Tikai 6% no vēlētājiem ģimenēs sarunājas krieviski. Vēlētāju bāze: pilsētas ārpus Rīgas un lauki.

1.7. ETNISKI UN SOCIĀLI IEZĪMĒTAIS BALSOJUMS

Grafiki Nr. 9 un 10 liecina par to, ka, līdzīgi kā visās iepriekšējās vēlēšanās, arī šoreiz var redzēt spēcīgi izteikta etniska balsojuma pazīmes.

14. Saeimas vēlēšanās Latvijas pilsoņi, kuri ģimenēs sarunājās latviešu un krievu valodā, lielākoties balsoja par atšķirīgām politiskajām partijām. Partijas, kuras ir populāras gandrīz tikai latviešiem: "Jaunā Vienotība", "Nacionālā apvienība", "Apvienotais saraksts", "Konservatīvie". Latvijas krieviski runājošie pilsoņi lielākoties balso par "Stabilitātei!", "Saskaņu", "Latvijas Krievu savienību", "Suverēno varu".

Interesanti, ka 14. Saeimas vēlēšanās pēc ilgāka pārtraukuma ir parādījušās partijas, kuru popularitāte ir līdzīga gan latviešiem, gan krieviski runājošajiem pilsoņiem. Tās ir ZZS un "Progresīvie". Partija "Latvija pirmajā vietā" ir daudz populārāka starp krieviski runājošajiem Latvijas pilsoņiem, taču par šo partiju balso arī ievērojams skaits latviešu.

Vienlaikus, tā kā krieviski runājošo iedzīvotāju starp Latvijas pilsoņiem ir skaitliski mazāk, tad svarīgi pievērst uzmanību tam, cik nozīmīgu īpatsvaru šie pilsoņi veido dažu partiju kopējā elektorātā. To var redzēt grafikā Nr. 11. Grafiks norāda uz četrām partijām, kuras pamatā uzrunā krieviski runājošos, kā arī vēl piecām partijām, kuras pamatā uzrunā latviešus. Partijai "Latvija pirmajā vietā", kura pamatā uzrunā krievvalodīgos pilsoņus, ir arī vērā ņemams latviešu vēlētāju skaits, savukārt par partijām "Katram un katrai", "Progresīvie" un ZZS balso arī daudz krieviski runājošo Latvijas pilsoņu.

Grafiks Nr. 12 liecina, ka Latvijā daļēji pastāv ne tikai etniska partiju segregācija, bet arī sociāla. Vairākas partijas spēj pamatā uzrunāt vai nu cilvēkus ar augstiem ienākumiem, vai sabiedrības trūcīgāko daļu.

Starp partijām, kuras ir izteikti populāras sabiedrības turīgākajā daļā, jāizceļ "Jaunā Vienotība", "Progresīvie" un partiju apvienība "Attīstībai/Par!". Tikmēr partijas "Stabilitātei!" un ZZS veiksmīgāk piesaista sabiedrības pašas trūcīgākās daļas balsis, ievērojami vājāk uzrunājot turīgākos pilsoņus.

Sociāli līdzsvarota vēlētāju bāze 2022. gada vēlēšanās bija "Apvienotajam sarakstam" un partijai "Saskaņa".

Grafiks Nr. 9.
Saeimas vēlēšanu rezultāti, ja balsotu tikai pilsoņi, kuri ģimenē sazinās latviski (pēcvēlēšanu aptauja)
Saeimas vēlēšanu aptuvienie rezultāti, ja balsojumā piedalītos tikai pilsoņi, kuru sarunvaloda ir latviešu

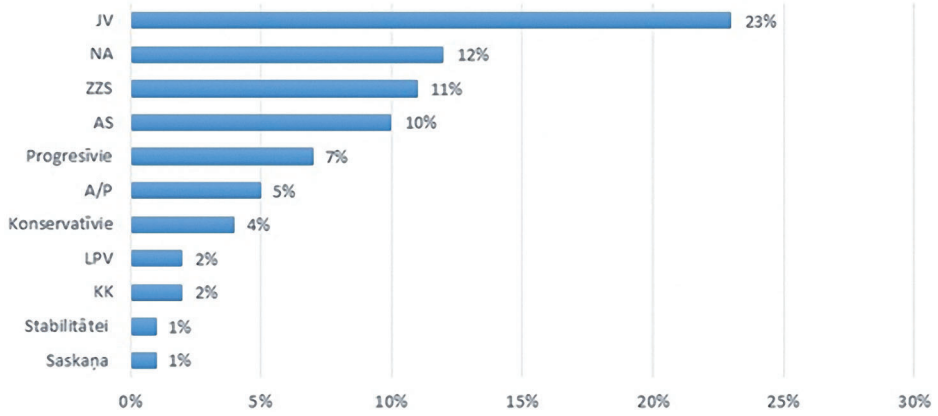

Grafiks Nr. 10.
Saeimas vēlēšanu rezultāti, ja balsotu tikai pilsoņi, kuri ģimenē sazinās krieviski (pēcvēlēšanu aptauja)
Aptuvenie vēlēšanu rezultāti tad, ja vēlēšanās piedalītos pilsoņi, kuru sarunvaloda ir krievu

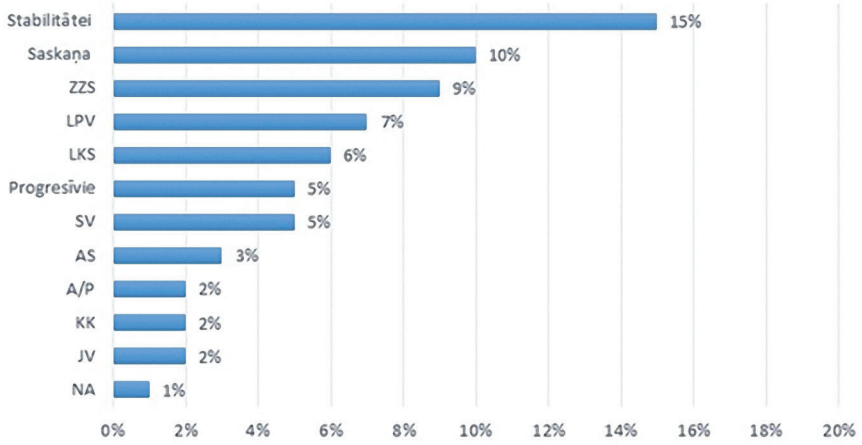

Grafiks Nr. 11.
Krieviski runājošo vēlētāju daļa dažādu partiju elektorātā (pēcvēlēšanu aptauja)
Cik nozīmīgs partijām ir krieviski runājošais vēlētājs (procentuālā daļa no partijas elektorāta)?

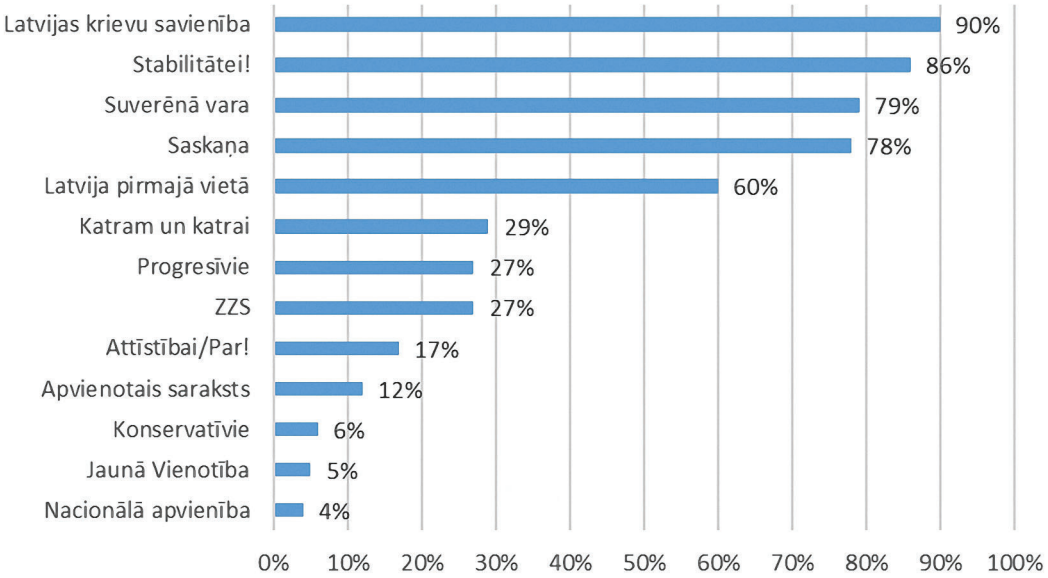

Grafiks Nr. 12.
Partiju popularitāte starp pilsoņiem ar dažādiem ienākumu līmeņiem (pēcvēlēšanu aptauja)
Partiju popularitāte starp turīgākajiem un trūcīgākajiem pilsoņiem

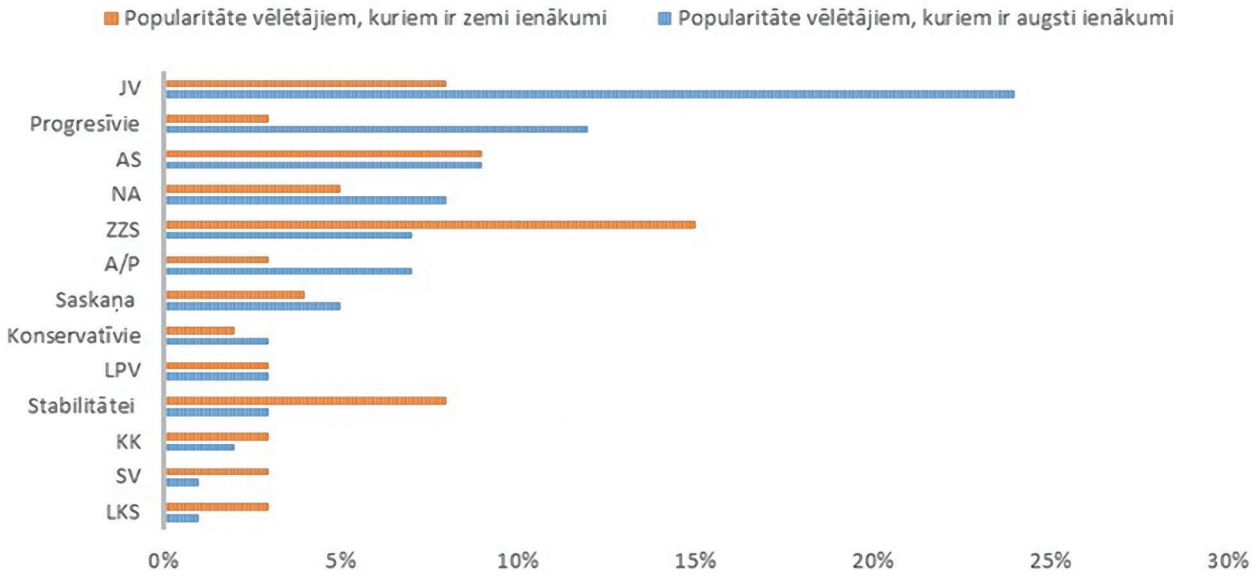

2. EMOCIONĀLAIS UN ATTIEKSMJU FONS PIRMS VĒLĒŠANĀM

2.1. EMOCIONĀLAIS FONS – DAŽIEM DOMINĒ TRAUKSME, CITIEM – CERĪBA

Dažādas Latvijas iedzīvotāju grupas pusotru mēnesi pirms vēlēšanām dzīvoja visai atšķirīgā emocionālajā vidē. Biežāk izjustā emocija bija trauksme, taču tā izteikti vairāk bija izplatīta starp krieviski runājošajiem iedzīvotājiem. Krieviski runājošajiem pilsoņiem trauksme nereti kombinējās ar sašutumu, savukārt latviski runājošie pilsoņi biežāk izjuta cerību. Kā apskatāms tabulā Nr. 4, Nacionālās apvienības vēlētāji norādīja pat uz salīdzinoši augstu enerģijas līmeni un pacilātību.

2.2. POLARIZĒTĀS ATTIEKSMES

Tabula Nr. 5 liecina par visai lielu attieksmju polarizāciju Latvijas sabiedrībā. Salīdzinot ar 2018. gadu, būtiski palielinājusies apdraudētības sajūta, nedaudz mazinājies kopējais pieprasījums pēc pārmaiņām Latvijas politikā, nedaudz palielinājies pilsoņu aizvainojums pret valsti, bet vienlaikus samazinājusies sajūta, ka lielākā daļa Latvijas valsts pārstāvju būtu korumpēti.

Vēlētāji, kuri balsojuši par 2019.–2022. gada valdības partijām, kā arī tām partijām, kuras veido jauno valdību, ar cerībām skatās uz Latvijas nākotni, retāk vēlas izmaiņas, mazāk sajūt apdraudējumu Latvijas valstij, uzskata, ka Latvijā labi funkcionē vārda brīvība.

Tādi politiskie spēki kā "Stabilitātei!", "Suverēnā vara", "Latvijas Krievu savienība", "Katram un katrai" un "Latvija pirmajā vietā" spējuši mobilizēt elektorātu, kurš ir vīlies Latvijas politikā, uzskata Latvijas politisko eliti par korumpētu, jūtas aizvainots un nebrīvs savās izpausmēs. Tie lielākoties ir cilvēki, kuri ģimenē runā krieviski, un cilvēki ar zemiem ienākumiem.

Īpaši satraucoša ir milzīgā etniskā atšķirība vērtējumos par to, vai Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savu

Tabula Nr. 4
Latvijas sabiedrībā dominējošās emocijas 2022. gada augustā (pirmsvēlēšanu aptauja)

Emocijas	Īpatsvars starp vēlētājiem 2022. gada augustā	Biežāk šādās grupās	Retāk šādās grupās	Bieži šādu partiju atbalstītājiem	Reti šādu partiju atbalstītājiem
Trauksme	50%	Krievu sarunvaloda (66%)	Latviešu sarunvaloda (42%)	KK (88%); Stabilitātei (80%); Saskaņa (67%); LKS (61%)	NA (31%); SV (37%); ZZS (40%); A/P (41%); LPV (41%); Konservatīvie (41%); Progresīvie (44%)
Cerība	36%	18–24 vecuma grupa (44%); latviešu sarunvaloda (43%); augsti ienākumi (41%)	Krievu sarunvaloda (23%); zemi ienākumi (22%)	Konservatīvie (66%); JV (59%); NA (52%); AS (50%); Progresīvie (47%); A/P (44%).	Saskaņa (23%); LKS (10%); SV (9%)
Bailes	26%	18–24 vecuma grupa (48%); 25–34 vecuma grupa (35%)		Progresīvie (42%); KK (36%)	LPV (16%); ZZS (17%)
Pesimisms	26%	Zemi ienākumi (37%); krievu sarunvaloda (36%)	Augsti ienākumi (17%); 64–75 vecuma grupa (21%)	LKS (47%); Saskaņa (35%)	JV (12%); Konservatīvie (13%); A/P (17%); NA (18%); ZZS (20%)
Sašutums	26%	Krievu sarunvaloda (42%); vidēji zemi ienākumi (34%); vidējā izglītība (32%)	Publiskā sektora darbinieki (20%); latviešu sarunvaloda (19%); vidēji augsti ienākumi (18%)	Stabilitātei! (60%); LKS (53%); KK (50%); SV (44%); Saskaņa (43%); LPV (32%)	A/P (20%); Progresīvie (18%); NA (12%); AS (11%); JV (9%)
Optimisms	16%	Augsti ienākumi (26%); 18–34 vecuma grupas (21%)	Zemi ienākumi (10%); krievu sarunvaloda (9%)	Konservatīvie (37%); NA (27%); JV (26%); A/P (21%)	KK (0%); S! (4%); LKS (8%)
Enerģija	7%		Zemi ienākumi (3%)	Konservatīvie (22%); NA (18%)	LPV, SV, S! (0%)
Vienaldzība	6%			Saskaņa (14%); AS (12%)	JV (1%)
Pacilātība	2%	18–24 vecuma grupa (4%)	Krievu sarunvaloda (0,3%)	NA (9%); Progresīvie (6%)	AS, KK, LPV, LKS, SV, S!, Saskaņa (0%)

viedokli par politiku. Šādai iespējai tic 61% latviski runājošo pilsoņu (81% no JV vēlētājiem!), kamēr starp krieviski runājošajiem cilvēkiem tam piekrīt tikai 23% (tikai 5% partijas "Suverēnā vara" atbalstītāju!)

Lielās dažādu Latvijas iedzīvotāju grupu uztveres un viedokļu atšķirības apdraudētības sajūtā, aizvainojumā uz Latvijas valsti, amatpersonu korumpētības uztverē liecina par sašķeltu sabiedrību.

Tabula Nr. 5
Latvijas sabiedrībā dominējošās attieksmes 2022. gadā (pēcvēlēšanu aptauja)

Attieksme	Īpatsvars vēlētājiem 2022. gada oktobrī	Īpatsvars vēlētājiem 2018. gada oktobrī	Biežāk šādās grupās	Retāk šādās grupās	Bieži šādu partiju atbalstītājiem	Reti šādu partiju atbalstītājiem
Ar cerībām skatās uz Latvijas nākotni	63%	Netika uzdots	Latviešu sarunvaloda (73%); augsti ienākumi (71%)	Krievu sarunvaloda (46%)	JV (89%) A/P (88%) Konservatīvie (78%) NA (77%) AS (71%)	SV (28%) LKS (32%) Saskaņa (38%) S! (42%) KK (51%)
Uzskata, ka jebkādas pārmaiņas Latvijas politikā ir labāk nekā nekādas pārmaiņas	61%	68%	Zemi ienākumi (69%); vidējā izglītība (67%)	Augstākā izglītība (54%); augsti ienākumi (55%)	S! (75%) LPV (74%) KK (73%) SV (69%) ZZS (67%) AS (67%)	JV (48%) Konservatīvie (51%) Progresīvie (55%)
Vīlies Latvijas politikā	59%	Netika uzdots	Krievu sarunvaloda (77%); zemi ienākumi (72%)	Augsti ienākumi (45%); vecuma grupa 18–24 (49%); latviešu sarunvaloda (49%); augstākā izglītība (52%)	S! (93%) KK (93%) LKS (89%) SV (81%) Saskaņa (76%) LPV (74%) ZZS (69%)	JV (23%) A/P (28%) Konservatīvie (43%) NA (45%) Progresīvie (50%) AS (51%)
Uzskata, ka lielākā daļa Latvijas valsts pārstāvju ir korumpēti	58%	69%	Zemi ienākumi (67%); krievu sarunvaloda (72%)	Augsti ienākumi (45%); vecuma grupa 18–24 (47%); latviešu sarunvaloda (49%); augstākā izglītība (52%)	S! (87%) LKS (82%) LPV (79%) KK (79%) SV (78%) Saskaņa (69%)	JV (28%) A/P (35%) Konservatīvie (39%) NA (41%) Progresīvie (50%)
Uzskata, ka Latvijas nākotne ir apdraudēta	53%	37%	Krievu sarunvaloda (59%); zemi ienākumi (58%)	Augsti ienākumi (47%)	LKS (76%) SV (75%) KK (69%) S! (67%) ZZS (60%) LPV (57%)	JV (38%) A/P (38%) NA (43%) Konservatīvie (46%)
Uzskata, ka Latvijā jebkurš cilvēks var brīvi un bez bailēm paust savus uzskatus par politiskiem jautājumiem	47%	Netika uzdots	Spoken language – Latvian (61%); medium-high income (60%); high income (58%)	Krievu sarunvaloda (23%); zemi ienākumi (32%); vidēji zemi ienākumi (38%)	JV (81%) A/P (69%) NA (68%) Konservatīvie (65%) Progresīvie (65%) AS (65%)	SV (5%) LKS (16%) S! (16%) LPV (23%) KK (28%) Saskaņa (30%)
Uzskata, ka pārbaudīti politiskie spēki šobrīd Latvijas politikā ir vajadzīgi vairāk nekā jauni politiskie spēki	38%	Netika uzdots	Latviešu sarunvaloda (47%); augsti ienākumi (45%)	Krievu sarunvaloda (23%)	JV (76%) NA (62%) Konservatīvie (59%) A/P (45%)	LKS (29%) Saskaņa (29%) Progresīvie (27%) LPV (21%) KK (19%) S! (18%) SV (11%)
Jūt aizvainojumu pret Latvijas valsti	36%	31%	Krievu sarunvaloda (55%); zemi ienākumi (44%)	Augsti ienākumi (24%); latviešu sarunvaloda (25%); vecuma grupas 18–34 (30%); augstākā izglītība (30%)	LKS (82%) S! (65%) SV (64%) KK (51%) Saskaņa (46%)	JV (10%) Konservatīvie (16%) AS (17%) A/P (19%) NA (23%) Progresīvie (28%)

3. KAMPAŅAS METODES

Grafiks Nr. 13 liecina, ka četru gadu laikā mazāk ir kļuvis tādu vēlētāju, kuri izvēlas sev vēlēšanās piemērotu sarakstu, pamatojoties uz draugu ieteikumiem. Vienlaikus pieaugusi nozīme partiju un kandidātu aktivitātēm sociālajos tīklos.

Citu faktoru nozīme ir salīdzināma ar 2018. gadu:

- joprojām īpaši liela nozīme ir partiju un kandidātu sniegumam priekšvēlēšanu debatēs, salīdzinoši maza – tikšanās reizēm ar deputātu kandidātiem klātienē.
- Draugu, tuvinieku un kolēģu ieteikumi šajās vēlēšanās salīdzinoši biežāk noderēja jauniešiem, kā arī cilvēkiem, kuri ģimenē runā krieviski.

Grafiks Nr. 13.
Vēlēšanu izvēlei svarīgie informācijas avoti (pēcvēlēšanu aptauja)
Vēlēšanu izvēlei svarīgie informācijas avoti

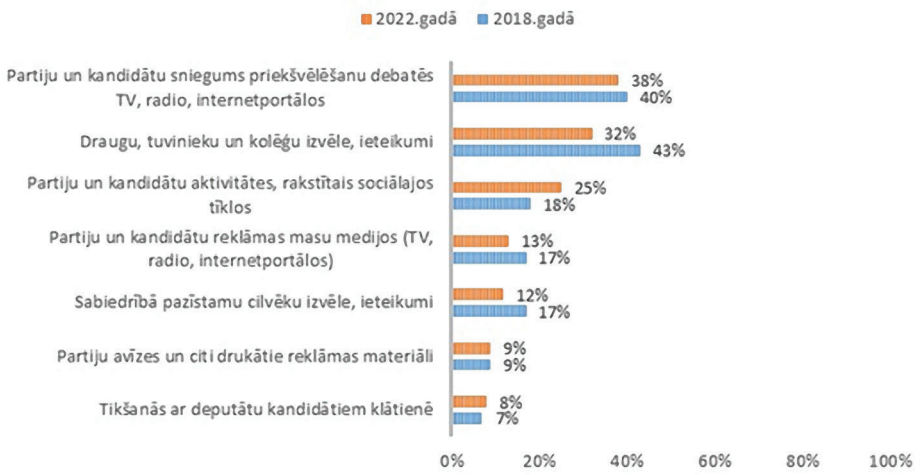

Tabula Nr. 6
Plašai sabiedrībai pamanāmas kampaņas metodes – cik svarīgs faktors attiecīgā saraksta vēlētājam*

Saraksts	Sniegums priekšvēlēšanu debatēs (vidēji 38%)	Reklāmas (vidēji 13%)
"PROGRESĪVIE"	60%	22%
"APVIENOTAIS SARAKSTS – LZP, LRA, Liepājas partija	59%	12%
Attīstībai/Par!	48%	11%
Jaunā VIENOTĪBA	45%	12%
"Stabilitātei!"	43%	22%
LATVIJA PIRMAJĀ VIETĀ	41%	23%
ZZS	38%	13%
"SUVERĒNĀ VARA"	37%	11%
Konservatīvie	37%	17%
NA "VL!"–"TB/LNNK"	31%	13%
"Saskaņa"	27%	18%
"KATRAM UN KATRAI"	27%	7%
"Latvijas Krievu savienība"	21%	17%

* Šeit un nākamajā tabulā zaļais izcēlums tiem sarakstiem, kuru vēlētājiem šis faktors šķita īpaši nozīmīgs (salīdzinot ar vidējo rādītāju visām partijām kopumā)

- Sabiedrībā pazīstamu cilvēku ieteikumiem vairāk uzmanību pievērš vecākās paaudzes.
- Priekšvēlēšanu debates kā vēlēšanu izvēles kritērijs izteikti raksturīgs cilvēkiem ar augstāko izglītību, kā arī latviešu sarunu valodu.
- Partiju drukātajiem materiāliem lielāku uzmanību pievērš cilvēki ar pamatizglītību.

Vienlaikus šāds kopskats notušē būtiskas atšķirības dažādu partiju priekšvēlēšanu taktikās un vēlētāju izvēlēs. Iespējams, tādēļ vēlēšanu rezultāti daļai sabiedrības šķita pārsteidzoši.

Kā redzams tabulā Nr. 6, kandidātu sniegums priekšvēlēšanu debatēs bija īpaši svarīgs tiem vēlētājiem, kuri vēlējās saglabāt esošo Latvijas politisko kursu, bet atrast kādu alternatīvu līdzšinējai valdībai. Tādēļ sniegums debatēs izrādījās tik nozīmīgs faktors "Progresīvo" un "Apvienotā saraksta" vēlētājiem. Tabula Nr. 7 savukārt uzrāda tās partijas, kuras pamatā savu kampaņu organizēja caur sociālajiem tīkliem, klātienes tikšanās reizēm ar vēlētājiem un drukāto materiālu izdali – šīs metodes ir plašākai sabiedrībai, kas nav potenciālie attiecīgās partijas atbalstītāji, grūtāk pamanāmas, tādēļ dažu šo partiju labie rezultāti vēlēšanās šķita negaidīti.

Īpaši jāatzīmē partijas "Stabilitātei!" aktivitātes sociālajos tīklos, kā arī partijas "Suverēnā vara" daudzpusējās, bet plašākai sabiedrībai neredzamās metodes savu potenciālo vēlētāju uzrunāšanai. Vērts pievērst uzmanību arī partijas "Saskaņa" vēlēšanu kampaņai – pat tie vēlētāji, kuri aizgāja par šo partiju nobalsot, bija maz pamanījuši attiecīgās partijas kampaņu. Līdzīgi uz vispārējā fona maz izcēlās ZZS un Nacionālās apvienības kampaņas.

Tabula Nr. 7
Plašai sabiedrībai nepamanāmas kampaņas metodes – cik svarīgs faktors attiecīgā saraksta vēlētājam

Saraksts	Partiju, kandidātu aktivitātes sociālajos tīklos (vidēji 25%)	Partiju atbalstītāju aktivitātes sociālajos tīklos (vidēji 12%)	Partiju avīzes (vidēji 9%)	Tikšanās ar deputātu kandidātiem klātienē (vidēji 8%)
"Stabilitātei!"	50%	17%	8%	20%
"KATRAM UN KATRAI"	46%	24%	8%	23%
"SUVERĒNĀ VARA"	44%	33%	22%	25%
"PROGRESĪVIE"	43%	19%	6%	6%
Attīstībai/Par!	39%	13%	2%	7%
Konservatīvie	38%	14%	14%	19%
"Latvijas Krievu savienība"	32%	14%	8%	17%
LATVIJA PIRMAJĀ VIETĀ	29%	23%	9%	17%
"APVIENOTAIS SARAKSTS – LZP, LRA, Liepājas partija	25%	7%	13%	6%
Jaunā VIENOTĪBA	23%	8%	7%	3%
"Saskaņa"	22%	10%	9%	10%
NA "VL!"–"TB/LNNK"	20%	6%	10%	3%
ZZS	18%	9%	11%	7%

4. REALIZĒTAIS UN NEREALIZĒTAIS VĒLĒŠANU IESPĒJU POTENCIĀLS

Jau 2022. gada augusta sākumā veiktā pirmsvēlēšanu aptauja ļāva gūt ieskatu sagaidāmajos vēlēšanu rezultātos. Trīs partijām dati rādīja ļoti augstu 2018. gada vēlētāju lojalitāti: "Jaunajai Vienotībai", Nacionālajai apvienībai un "Progresīvajiem". Neskaidrība bija par ZZS 2018. gada vēlētājiem, no kuriem liela daļa vēl nebija izlēmuši, vai apsvērt balsošanu par "Apvienoto sarakstu".

Vienlaikus trim partijām/partiju apvienībām šī aptauja parādīja drūmu ainu attiecībā uz viņu bijušo vēlētāju lojalitāti:

- "Attīstībai/Par!" lielu daļu savu 2018. gada vēlētāju jau bija zaudējuši par labu "Jaunajai Vienotībai" un "Progresīvajiem", kā arī daudzi saraksta bijušie atbalstītāji savu vēlēšanu izvēli vēl tikai apsvēra.
- Tikai neliela daļa "Jaunās konservatīvās partijas" vēlētāju gatavojās šo partiju atbalstīt atkārtoti. Daudzi starplaikā bija kļuvuši par "Jaunās Vienotības" atbalstītājiem.
- Mazāk nekā 30% 2018. gada "Saskaņas" vēlētāju plānoja atkārtoti balsot par šo partiju. Aptuveni trešā daļa no partijas bijušajiem vēlētājiem vēl nezināja, par ko balsot, pārējie bija nolēmuši balsot par citām partijām vai vēlēšanās vispār nepiedalīties.

Partijas KPV.LV 2018. gada vēlētāju balsis izkliedējās teju pa visu Latvijas politisko partiju spektru, augustā vēl nedodot izšķirošanas priekšrocības kādai no partijām.

4.1. PAR KO BŪTU NOBALSOJUŠI VĒLĒTĀJI, KURI 2022. GADA 1. OKTOBRA VĒLĒŠANĀS NEPIEDALĪJĀS?

Ja dalība vēlēšanās būtu bijusi obligāta, tad 2022. gadā no tā visvairāk būtu ieguvusi ZZS, par kuru atdotu savas balsis salīdzinoši daudz uz vēlēšanām neaizgājušo pilsoņu. Citām partijām bija tikai nelielas iespējas uzlabot savu vēlēšanu rezultātu uz pilsoniski pasīvāko vēlētāju rēķina.

Līdzīgi kā 2018. gadā, arī šoreiz salīdzinoši biežāk vēlēšanas neapmeklēja jaunieši vecuma grupā 18–24 (lai gan mazāk izteikti nekā 2018. gadā), cilvēki ar zemiem ienākumiem un cilvēki, kuri ģimenē sarunājas krieviski (atšķirība nav liela, tikai dažu procentpunktu apmērā).

Interesanti, ka ir arī salīdzinoši liela kategorija (4%) ar pilsoņiem, kuri socioloģiskās aptaujas veicējiem atteicās nosaukt savu vēlēšanu izvēli vai arī to bija aizmirsuši. Šo kategoriju raksturo šādas pazīmes: sievietes, ģimenē lieto krievu valodu.

Grafiks Nr. 14.
Uz vēlēšanām neaizgājušo pilsoņu izvēles tad, ja vēlēšanas būtu bijušas obligātas*
Kā būtu sadalījušās uz vēlēšanām neaizgājušo balsis?

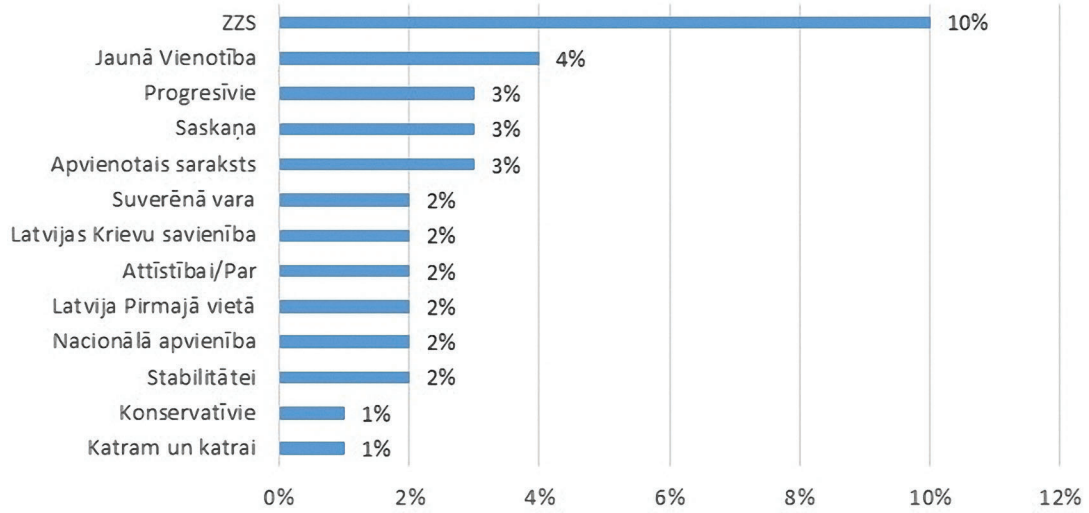

* Respondentu, kuri neapmeklēja 1. oktobra vēlēšanas, atbildes uz jautājumu "Par kuru partiju Jūs, visticamāk, būtu 1. oktobrī balsojis/-usi tad, ja vēlēšanu apmeklējums būtu obligāts?"

4.2. PAPILDUS VĒLĒTĀJU PIESAISTES IESPĒJAS NO CITĀM PARTIJĀM, VĒLĒTĀJU ZAUDĒŠANAS RISKS

Kā rāda tabula Nr. 8 un tabula Nr. 9, vairākiem sarakstiem bija visai liels potenciāls veiksmīgas kampaņas apstākļos gan palielināt savu balsu skaitu, gan arī zaudēt savus vēlētājus citām partijām par labu. Abu šo tabulu dati liecina, ka "Jaunās Vienotības" labais vēlēšanu rezultāts panākts lielā mērā tādēļ, ka šī partija spēja pārliecināt par sevi balsot vēlētājus, kuri gluži labi varēja nobalsot arī par Nacionālo apvienību, "Attīstībai/Par", "Progresīvajiem", "Apvienoto sarakstu" un "Konservatīvajiem". Vienlaikus "Jaunajai Vienotībai" saglabājās augsts potenciāls (10 procentpunkti) no šīm un citām partijām pārvilināt vēl vairāk vēlētāju.

Interesanti arī, ka saraksti, kuri orientējās uz krieviski runājošajiem vēlētājiem ("Stabilitātei!", "Saskaņa", "Suverēnā vara", "Latvijas Krievu savienība", "Latvija pirmajā vietā"), ieguva tādu balsu kopskaitu, kas bija tuvs maksimāli iespējamajam. Tās cīnījās par ļoti līdzīgu elektorātu.

Neparasta ir situācija ZZS, kuras galvenais konkurents 2022. gada vēlēšanās bija "Apvienotais saraksts", taču tai bija arī plašs savu vēlētāju loka paplašināšanas potenciāls attiecībā uz "Latvija Pirmajā vietā" un "Stabilitātei!" vēlētājiem.

Tabula Nr. 8
Otrās izvēles jeb papildus balsu gūšanas potenciāls (pēcvēlēšanu aptauja)

Saraksta nosaukums	Cik % no citu partiju vēlētājiem būtu nobalsojuši kā par savu otro izvēli?	No kuras partijas potenciāli varēja pārvilināt īpaši daudz vēlētāju?	Citi tuvākie konkurenti
AS	10%	–	ZZS, JV, NA
JV	10%	NA	Progresīvie, A/P, AS
ZZS	9%	AS	LPV, S!, JV, KK
NA	8%	JV	AS, ZZS
Progresīvie	7%	JV	A/P, Konservatīvie, AS, ZZS
A/P	7%	JV	Progresīvie
LPV	5%	–	ZZS, S!
S!	4%	–	Saskaņa, ZZS, LKS
Konservatīvie	4%	JV	NA, Progresīvie
SV	3%	S!	KK
Saskaņa	3%	S!	LKS, ZZS, SV, Progresīvie, LPV
KK	2%	S!	LPV, ZZS, AS
LKS	2%	–	Saskaņa, ZZS, S!

Tabula Nr. 9
Savu vēlētāju zaudēšanas risks (pēcvēlēšanu aptauja)

Vēlētāja izvēle 1. oktobra vēlēšanās	20% un vairāk no šī saraksta vēlētājiem otrā izvēle bija šāda:	10–19% vēlētāju otrā izvēle bija šāda:	5–9% vēlētāju otrā izvēle bija šāda:
JV	–	NA, A/P, Progresīvie, AS, Konservatīvie	ZZS
ZZS	AS (22%)	LPV	NA, JV
AS	–	ZZS, NA, JV	Progresīvie
NA	JV (30%), AS (20%)–	Konservatīvie, ZZS, A/P, LPV	AS, ZZS
S!	–	LPV, ZZS, SC, Saskaņa, KK	Tautas varas spēks
Progresīvie	JV (23%)	A/P	Konservatīvie, AS, ZZS, NA
LPV	ZZS (34%)	–	KK, SV, S!, Saskaņa

5. PARTIJU VĒLĒTĀJU SAVSTARPĒJĀ NEPATIKA – VĒLAMĀS UN NEVĒLAMĀS KOALĪCIJAS

Pēcvēlēšanu aptaujas respondenti tika aptaujāti par to, kuras partijas viņi noteikti nevēlētos redzēt valdībā. Šis jautājums tika uzdots tādēļ, lai noskaidrotu, kuras partijas Latvijas pilsoņu acīs ir vairāk polarizējošas un kuras – vairāk neitrālas. Tabula Nr. 10. parāda Latvijas pilsoņu kopējos rezultātus. Kā var redzēt, Latvijā vispolarizējošākā partija pēc 2022. gada vēlēšanām bija "Latvijas Krievu savienība", vismazāk polarizējošā – "Apvienotais saraksts".

Tabulā Nr. 11 redzams šī paša jautājuma izvērsums detalizētākā partiju griezumā. Vēlētāju atbildes liecina, ka četri Saeimā iekļuvušie saraksti ir īpaši nepatīkami katrs vairāku (4–6) partiju vēlētājiem. Šie saraksti ir "Stabilitātei!", "Jaunā Vienotība", Nacionālā apvienība, "Latvija pirmajā vietā". Ja Latvijas politikā, veidojot jaunas valdības, ir pierasts, ka valdību veidojošās partijas nosaka "sarkanās līnijas" (sanitāro kordonu) pret dažu citu parlamentā pārstāvēto partiju aicināšanu valdībā, tad mazāk zināms ir tas, ka šo valdību neaicināto partiju vēlētājiem varētu būt pat vēl lielāki iebildumi pret to, ja šīs partijas tomēr kļūtu par valdības partiju sabiedrotajiem.

Divas partijas – "Apvienotais saraksts" un "Progresīvie" – citu partiju vēlētājus polarizē tikai nedaudz, proti, nevienas citas partijas atbalstītāju vairākumam nerastos iebildumi pret šo partiju atrašanos valdībā.

Tabula Nr. 10
Polarizējošākās partijas

Saraksta nosaukums	Kāds % no Latvijas pilsoņiem nevēlētos šo partiju redzēt valdībā?
LKS	52%
Saskaņa	45%
KK	41%
Stabilitātei	40%
LPV	35%
JV	33%
SV	31%
NA	24%
ZZS	22%
Konservatīvie	22%
A/P	21%
Progresīvie	18%
AS	11%

Tabula Nr. 11
Partiju atbalstītāju vērtējums par nevēlamajām koalīcijām (pēcvēlēšanu aptauja)

Partijas nosaukums	Partijas, kuru atbalstītāju vairākums nevēlas redzēt šo partiju koalīcijā	Partijas, kurās 25–49% vēlētāju nevēlas redzēt šo partiju koalīcijā	Partijas, kuru vēlētājiem nav sevišķu pretenziju pret šīs partijas atrašanos valdībā
Jaunā Vienotība	S! 82%; SV: 81%; LKS: 79%; KK: 76%; LPV: 71%; Saskaņa: 50%	ZZS: 47%	AS: 23%; Progresīvie: 22%; NA: 15%; A/P: 15%; Konservatīvie: 10%
ZZS		Progresīvie: 49%; Konservatīvie: 43%; JV: 45%; A/P: 33%; NA: 31%; LKS 27%	AS: 16%; S! 11%; SV 9%; KK: 7%; Saskaņa 5%; LPV: 4%
Apvienotais saraksts		LKS: 40%	SV: 17%; KK: 17%; Saskaņa: 16%; JV 15%; S! 14%; Konservatīvie: 14%; A/P: 11%; ZZS: 8%; LPV: 8%; NA: 4%
Stabilitātei!	JV 70%; A/P: 69%; AS: 67%; NA: 67%; Konservatīvie: 62%; Progresīvie: 61%	ZZS 29%	Saskaņa: 23%; LPV: 20%; LKS 15%; SV: 11%; KK: 7%
Nacionālā apvienība	LKS: 79%; S! 60%; Saskaņa: 58%; SV: 54%	LPV: 44%; KK: 44%; Progresīvie: 31%	ZZS: 24%; AP: 20%; JV: 10%; AS: 9%; Konservatīvie: 6%
Progresīvie		LKS: 34%; LPV: 31%; KK: 29%; NA: 28%; S! 26%	Konservatīvie: 24%; AS: 23%; ZZS: 18%; AP: 18%; SV: 17%; JV 13%; Saskaņa: 8%
Latvija pirmajā vietā	JV: 67%; Progresīvie: 64%; Konservatīvie: 61%; A/P: 57%; NA: 56%	AS: 44%; LKS: 26%	ZZS: 20%; Saskaņa: 14%; SV: 9%; S!: 9%; Konservatīvie: 5%

6. GALVENIE IEMESLI "SASKAŅAS" VĀJAJIEM REZULTĀTIEM VĒLĒŠANĀS

2022. gada 1. oktobrī notikušajās Latvijas Republikas Saeimas vēlēšanās politiskā partija "Saskaņa" nesasniedza 5 % barjeru un līdz ar to neieguva nevienu deputāta mandātu. Tas varētu šķist pārsteidzoši tādēļ, ka partija iepriekšējās vēlēšanās bija konsekventi uzrādījusi labus rezultātus. Vienlaikus "Saskaņai" nekad nebija izdevies iekļūt valdībā – citas partijas ap "Saskaņu" izveidoja sanitāro kordonu, šo partiju uzskatot par Kremli atbalstošu. "Saskaņa" pārstāvēja Latvijas krievvalodīgo iedzīvotāju balsis, tā sevi raksturo kā sociāldemokrātisku partiju par spīti tam, ka apvieno dažādu ideoloģisko pārliecību politiķus.

"Saskaņas" rezultāti bija vāji galvenokārt trīs iemeslu dēļ:

1) Šoreiz partijas intensīvi sacentās par krievvalodīgo pilsoņu balsīm. Starp astoņu partiju vēlētājiem ievērojams īpatsvars ir krievvalodīgie pilsoņi. Tik intensīvai konkurencei nav precedenta – parasti par šo vēlētāju grupu sacenšas 3–4 partijas.

2) Šajās vēlēšanās īpaši liela nozīme bija sociālajiem tīkliem, sevišķi tām partijām, kuras sacentās par krievvalodīgo pilsoņu balsīm. "Saskaņas" vēlēšanu kampaņa sociālajos tīklos bija garlaicīga un nepamanāma.

3) Krievvalodīgie vēlētāji bija noskaņoti uz pārmaiņām, meklējot alternatīvas pašreizējai politiskajai elitei. "Saskaņas" tēls tam neatbilda. Partijai arī nebija izdevies piesaistīts jaunus politiskos līderus.

"Saskaņas" popularitāte samazinājās jau vairākos vēlēšanu ciklos (skat. 15. grafiks). Sīvāka konkurence un vāja kampaņas enerģija rezultējās ar to, ka šī partija Saeimā netika.

Grafiks Nr. 15.
Balsis par "Saskaņu" sešās parlamenta vēlēšanās
Balsu skaits par "Saskaņu" (agrāk „Saskaņas Centru") Saeimas vēlēšanās

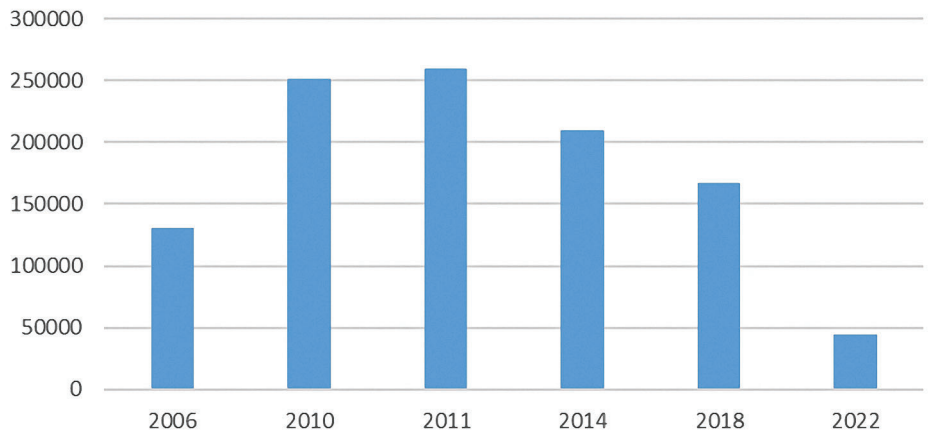

PAR AUTORI

Iveta Kažoka ir Latvijā bāzētas domnīcas Providus direktore un vadošā pētniece. Providus ir organizācija, kura kopš 2002. gada ir veikusi vairākas priekšvēlēšanu kampaņu monitoringus, kā arī uz katrām vēlēšanām veido partiju pozīciju salīdzināšanas anketas (agrāk "Pielaiko partiju!", šobrīd "Partiju šķirotava"). Iveta Kažoka veidoja pārskatu arī par 2018.gada Latvijas parlamenta vēlēšanu rezultātiem.

IMPRINT

Friedrich-Ebert-Stiftung | Riga office
Dzirnavu iela 37-64 | LV-1010 | Latvia

Responsible:
Dr. Reinhard Krumm | Director of the FES in the Baltic States
Phone: +371 27 330 765
https://baltic.fes.de
https://www.facebook.com/FES.BalticStates

Orders/Contact:
krists.sukevics@fes.de

Commercial use of all media published by the Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) is not permitted without the written consent of the FES.

FES IN THE BALTIC STATES

The vision of FES Baltics is to see the Baltic States as stable democracies with a prosperous economy, a just social system and as important partners in international alliances.

To achieve this, FES promotes dialogue between German, Baltic and global representatives from politics, business, civil society and academia. The aim is to overcome challenges in the areas of geopolitical security, social division, and the reconciliation of economic and social interests.

The FES has been represented in Riga, Tallinn and Vilnius since 1991 and actively supports the political, economic and social transformation processes.

The views expressed in this publication are not necessarily those of the Friedrich-Ebert-Stiftung or of the organization for which the author works.

ISBN 978-9934-615-03-0

CERĪGA STABILITĀTE VAI DUSMĪGA PRASĪBA PĒC PĀRMAIŅĀM:

ko vēsta Latvijas 2022. gada Saeimas vēlēšanas?

2022.gada vēlēšanās vēlētāji atkal strauji mainīja savus vēlēšanu paradumus. Šoreiz problēmas atrast piemērotu partiju skāra gan pilsoņus, kuri ģimenēs sarunājas latviski, gan pilsoņus, kuri sarunājas krieviski.

Pilsoņu prātos konkurēja divas motivācijas: 1) vēlme pēc stabilitātes un uzticama politiskā spēka, kuram uzticēt vadīt valsti krīzes apstākļos; 2) vēlme pēc alternatīva politiskā kursa. Vēlēšanās uzvarēja partija ("Jaunā Vienotība"), kura saviem vēlētājiem reprezentēja stabilitātes un uzticamības vērtības. Šī partija vadīja iepriekšējo valdību un vadīs nākamo.

Šajā pārskatā analizētie dati norāda uz sašķeltu sabiedrību. Šajās vēlēšanās vēlētāju izvēle bija etniski un kaut kādā mērā arī sociāli iezīmēta. Visas trīs partijas, kuras veidos jauno valdību ("Jaunā Vienotība", "Nacionālā apvienība", "Apvienotais saraksts"), bija gandrīz tikai latviski runājošo pilsoņu izvēle.

Further information on the topic can be found here:
https://baltic.fes.de

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG